

CASPAR DAVID FRIEDRICH – Vándor a ködtenger felett

Gömöri György: Nem jóslat, csak előrejelzés

Mányoki Endre: Félbement lakomák

Köves Viktória: A szerető üzenete

Faludi Ádám: Fosztóképzés

Boldog Zoltán: Az utolsó műélvező

Onagy Zoltán: Százéves

Laik Eszter: „Antigoné mércéjével“

Sárközi Mátyás: Megélhet-e egy író írásból?

Jónás Tamás: Dokumentáció

Kosztolányi-titkok –

beszélgetés Bíró-Balogh Tamással

**Örökös munkatársak:
Faludy György, Méhes György**

Irodalmi Jelen

XI. évfolyam

113. szám

2011. március

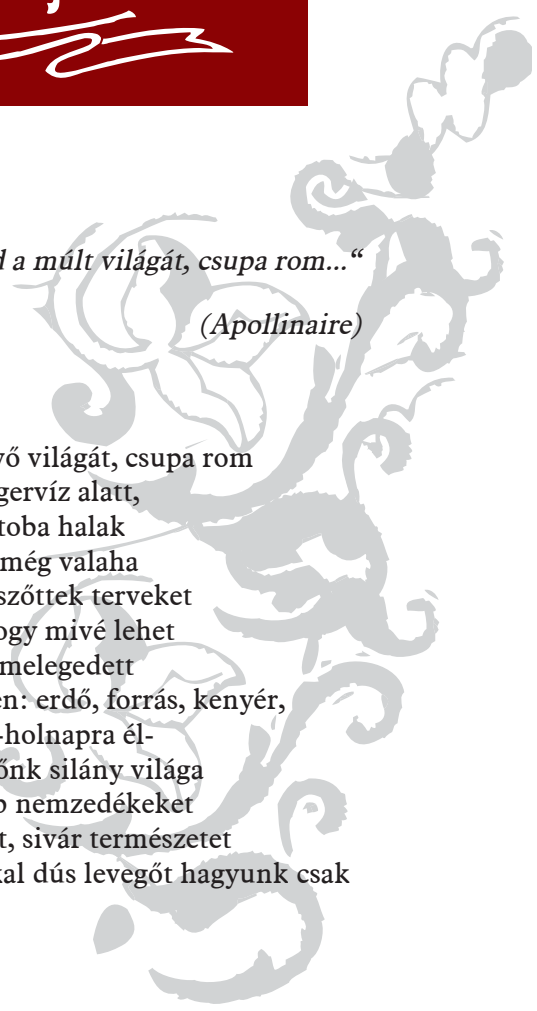
GÖMÖRI GYÖRGY

Nem jóslat,
csak előrejelzés

„Végül is unod a múlt világát, csupa rom...”

(Apollinaire)

Végül is féled a jövő világát, csupa rom
és új Atlantisz tengervíz alatt,
ahol csak ráják, ostoba halak
cikáznak ott, ahol még valaha
más élet pezsgett, szóttek terveket
és nem hitték el hogy mivé lehet
földünk ha úgy felmelegedett
hogy elfogy minden: erdő, forrás, kenyér,
hogy aki él, máról-holnapra él-
nem az enyém jövőnk silány világa
és szánom az újabb nemzedékeket
akiknek kihasznált, sivár természetet
és mérgező gázokkal dús levegőt hagyunk csak
hátra.

MÁNYOKI ENDRE

FÉLBEMENT LAKOMÁK

Rakott krumpli a szombati ebéd. Anyám ma lenne nyolcvanhét éves. Egy nyári délután, húsz éve láttam utoljára. Másnapra mind a harminchét kilója elköltözött a kórházi ágyról.

Anyám egyik nagy mutatóványa a rakott krumpli volt. Annyit előrebocsájtok, hogy a titok egyik nyitja a tojásban bújt meg: a minőségben is (az összejtet egyes-egyedül Perlakiné csirkészetéből szabadott beszerezni, ti. kerek e világon csupán ő etette a tyúkjait mittudomén-mivel), de kiváltképp' a

mennyiségben. Anyám cseppet se sajnálta a tojást *avec le rakottkrumpli*, ekként a végső elegy sárgáják krémjében fuldokolt. Egy-egy kiadós családi ebédhez lábasnyi főtt tojás dukált, s ami még hozzá: idő. Mert bizony ez a fogás is úgy jó csak igazán, mint a székely káposzta: melegítve. Ezért hát a jó *kuhárka* a vasárnapi betevőt szombaton este főzte meg.

Anyám szeretett minket. Apát is, gondolom, de vele – legalább is előttünk – nem játszott lefekvéskor popsiharapóst. Velünk viszont gyakran is. A támadás estéjén se történt másként. A szoba-konyha utóbbi tagjában dúlt a belháború: lavórzás, lepelbe csavarás és himbálás, dunyházás és dögönyözés, cicázás és medvézés – amikor eldőrdült az első lövés. Apám, kiszolgált karpaszományos törzszászlós, akit a boldog időkben falhoz állított már nyilas is, ruszki is, és akit néhány feledhetetlen napra kipiszkált a postatiszti karból az ÁVÓ is, levágódott a hajópadlóra. *Feküdj!*, vezényelt, és takarást vett föl a rökamié mögött. A lövések záporoztak, de anyám reflexe csődöt mondott; állt csak a szoba közepén, arcféheren, mint mikor a reverzális után Kántás tiszteletes előtt az igent kimondta. Állt a sortűzben, aztán „Jaj, a tojások!” kiáltással rohant a konyhába.

Soha senkit nem hallottam úgy nevetni, mint őt a szétlőtt falak között. A tojásoknak elfőlt a vize, s gránátokként vágódtak ki a lábosból, amerre a kiegészített szemük látott. „Bandikám!”, fuldokolt a málladékbán térdepelve, és patakozott a könnye, „most aztán nem úszod meg a festést!”

Mondom, sohasem hallottam úgy nevetni. Csak vékonyabban, fuldokolva. Azon a nyáron, amikor már ment belőle minden...

„Ligeten meg, tudod, az Árpád szerzett valahogy egy szippantós kocsit...” Árpád iparbárá volt, akitől '49-ben elrekvirálták a gyógyszergyárát. Az már csak később tudódott ki, hogy a hőbelevancával együtt Ellát, a gyűrűs menyasszonyát is elkanalazta előle Fekete, aki hadicsencselőből lett valami pártkáder: nagy ember nagy házzal. Annak a kertjében ülték a lakodalmat, egyszersmind az iparbárok meg minden burzsujok halotti torát. A menyasszony berúgott, dülöngélt a széken, és motyogva hagyta, hogy a vörös Fekete előleget vegyen rajta a nászéjszakából.

Akkor jelent meg Árpád a szippantós kocsival, túlkölt hatalmasat, lepattant a géplő nyergéből, hóna alá kapta a méretes gégecsövet, egy billentés a szivattyú kapcsolóján és... „Képzeld, elárasztotta az egész bandát *fekáliával*. Lelőni sem tudták, a pisztoly is merő gané volt.” Diliházba dugták a bolondot, de '60 után kieresztették. A szomszédunkban lakott, nyáron a faskamrában, télen a nyári konyhán, és fizetségül elvégzett mindent a ház körül. Az utca népe etette, ruházta, ahogy tudta.

Anyámra egyszer majdnem rádült a budi. Vályogból volt, akár csak a fészker, ami már régen leomlott mellőle, s Marcsa, a *háziúr*, bosszúálló kedvében nem hagyta, hogy átrakassuk téglából. Anyám rémültében Árpádhoz futott, csinálna valamit, mert a gyerekek még bele találnak esni a gödörbe. A báró neki is látott, mint '45-ben a romeltakarításnak, de megsédült és... „Mária asszony, kérem” – halotta meg anyám a konyhában Árpád decens siralmát, s rohant rántást, paszulyt feledve – „beleestem a szarba.” Állt benne derékig, s a kezét nyújtotta (dehogy anyám felé!) a falnak támasztott gráblira mutatva:

„Ha volna szíves idenyújtani...”

A kerti csapnál sikálta magát ultrával meg homokkal, zsörtölődve, s ügyet se vetve ránk, akik tisztes távolságból vihogtuk. S hát látjuk ám: a verandáról kiviharzik Marcsa, sikítva vihog, csapkodja a combját. „Megkaptad, rohadt dilis!”, üvölti teli szájjal, „visszakaptad a kölcsönt, te

szemét!“ Árpi bácsi fölnezzett a lábmosásból és tisztán, csöndesen mondta: „Nem is tudtam, hogy ott voltál te is az Elli lakodalmán.“

„Szénné égett a babfőzelék, de megérte“ – mondta anyám a mentő felé araszolva. „Krumpli meg mindig volt a spájzban.“

„Azon már nem volt mit nevetni, mikor Sárbogárdon menyegzőre készült a falu.“ Mindig megvárt, éjszaka is, és kifagगतott, miről *tanultunk* aznap. Én Németh Lászlót olvastam, ő Sütőt. Nehéz álmodt ígért, amiről akkor éjszaka mesélt. „Miként a balladákban, tudod, szegény lányt adtak egy gazdag fiúhoz. Így volt ez rendjén, így követelte a birtok, ami nem vagyon volt, hanem csak élet - már ha az életet innen nézzük. Am Mészáros Katának volt már jegyese, bizonyos János, akit holdnapja sincs, hogy rekrutált – Isten és a Haza szent nevében – a hadsereg, feledkezvén e Szentháromság fölös tagjáról: a családról. Hogy is ne feledkezett volna; János földtelen volt, mint minden János minden mesében.“

Mivel? Hogyan? – lényeg, hogy rávették Katalint a frigyre. „Talán sírt az oltárnál, talán öklendezve mondta ki az igent. Meglehet, falatot se nyelt le a lakodalmi menüből. Meg se kóstolta a gyöngye jércelevest, a marhafartót a frissen reszelt csipős tormával, a csibepörkölt tejfeles levében fürdő galuskákat, a korhelyeknek szánt savanyú káposztás disznócsülköt. Nem is említve a hájas túrós lepényt, a káposztás rétest, a vaníliában fuldokló piskótát...“

Bogárd s Szekszárd között a távolság alig hetven kilométer. Ennyit futott a rekruta, megtudván Kata vesztét. „Rossz idő volt, zuhogott az eső“, mesélte anyám, „persze, hogy betegen ért be Sárbogárdra.“ Pont a lakodalom kelletlen közepébe. Csönd támadhatott, talán a nyál is megdermedt a szájszegletben. És Katalin fölállt. Két hétig virrasztott, feketében, percre se mozdulva a lázas férfi homlokától, amíg csak Jánost el nem vitte a tüdőgyulladás. Se a férje, se senki nem zavarta a gyászban. A temetés után hazament. Őt fiút szült. „A nagyapád volt köztük a negyedik.“

Ícus is előző este rakja meg a krumplit. Kolbásszal, tojással, bőven. Csak hát a Perlakiné tyúkjai *odavannak*. Miként a popsiharapós, apám riadalma és Árpi bácsi esendő diadala is. A gránátropogás – vajon hogyan viselném? Van-e bennem rutin a

takarásra? S ha elvesztenék arát, eszcájgot, mindent, kerítenék-e szippantós kocsit? Van-e elég gané egy kiadós zuhanyhoz? Töprengek, de nem gondolkodom. Csak Jánoson, a suhanc rekrután, aki másfél maratont futott, hogy meghalhasson a dédanyám tenyerében. Jánoson, aki nem lett az őszám, de aki nélkül nem született volna őt fiú a sárbogárdi portán. Köztük a negyedik, a nagyapám.

Köves Viktória

A szerető üzenete

A z sms szűkszavú volt és pengeéles: „Holnap nem jó, hiányzol. Edit.“ A küldő neve: Edit. Gyűlöltem ezt a nevet, ezét az Editét. Nem szoktam elolvasni a férjem üzeneteit. Aznap a töltőn felejtette a telefonját, azt hittem, fontos, munka, ilyesmi, hát megnéztem, hogy ha kell, felhívjam a benti telefonon. Nem kellett.

Este kérdeztem, milyen napja volt. Mosolygott, fáradtan. Kerestem rajta a nő illatát, de nem éreztem semmit. Editnek nem volt illata. Még. Nem mondtam neki az sms-t. Mit mondtam volna? Fáztam. Másnap figyelmeztettem, hogy ne hagyja otthon a mobilt. Köszí, felelte és elment. Edittel a telefonjában.

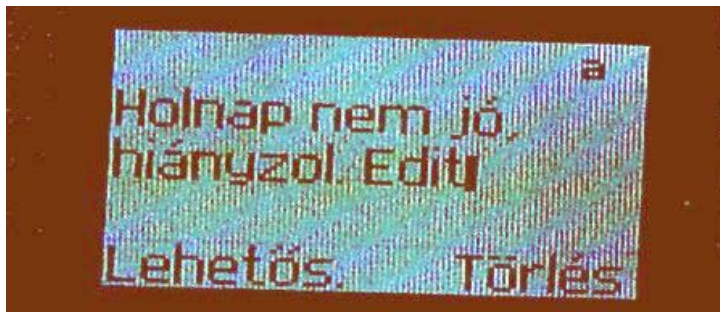
Nem kutattam végig a fiókjait, pedig szerettem volna. Nagyon. Hátha találok valamit, ami segít. Nagyanyám mindig azt mondta, az asszony köténye mindent eltakar. Nagyanyám nem volt éppen egy filigrán alkat, nem nagyon fért már mellé senki, ha a konyhában tett-vett. De engem beengedett. Kicsi lány voltam még, vékonyka, kuporognom se kellett, hogy elférjek a padon. Kék pad, valójában láda, csak fel kellett hajtani az ülőkét. Nagyanyám ott tartotta a valamire egyszer jó lesz dolgokat. Nagyapám meg a cipős dobozt. Amiből aztán hetente egyszer elővarázsolta a cipőasztákat, meg a cipőkefét, meg a rongyot, amelynek eredeti színét már sose fogom megtudni, s akkurátusan kipucolta velük az összes cipőt. Néha orrom alá dugta:

– Érzed, milyen foghagyma-szaga van?

– Igen, papa – feleltem, pedig nem éreztem semmit.

Éreznem kellett volna valamit? Valami szagot? Milyet? Foghagymáét? Parfümét? Éreznem kellett volna Edit szagát?

Anyám azt mesélte, egyszer egy nő beállított nagyanyámhoz, hogy van egy gyereke nagyapámtól. De nagyanyám lerendezte. Adja oda neki a gyereket, felneveli a három sajátjával együtt. Többé nem látták a nőt. Van előzmény. Mégsem tudom, hogyan viselkedjek. Edittel. A férjemmel. Mit

kellene mondanom? Anyám megcsalta apámat, apám disszidált. Mindennek van oka. A férjemnek is. Biztosan. Nem akarok arra gondolni, hogy valamit rosszul csináltam. Talán a gének. De kinek a génjei?

Edit magas, barna és nagy melle van. Láttam őt a vállalati bulin. Mosolygott rám. De ahhoz nem jött elég közel, hogy tudjam az illatát. A férjemét tudom. Szeretem. Kijön a fürdőből, átölel, cicázik velem. Telefonjában egy sms-sel. Edittől. Editet meg kellene fojtani. Lassan, alaposan. Egy nyakkendővel. A férjem nyakkendőjével. Azzal a feketével, amelyen halvány, épp csak látható arany csíkok futnak rézsút. Stílusos lenne.

A férjemet is meg kellene fojtani. Lehet stílustalan is. Csak legyen halott. Akkor nem tud telefonálni. Sem sms-ezni. Sem kefélni. Más nővel. Edittel. Feküdnének egymás mellett. Két fekete nyakkendő kellene. Halvány arany csíkokkal rézsút, jobbról balra.

Nem tudom, nagyanyám veszekedett-e aztán nagyapámmal, arról nem mesélt nekem senki. Azt sem tudom, honnan volt benne mindehhez erő. Bennem nincs. Nagyapám a foghagyma szagú cipőivel megcsalta nagyanyámat. Vagy nem. Akkoriban sokan maradtak egyedül, a háború után. És akkor jön egy ilyen jó svádájú férfiember a jó svádájú, biztos munkájával. Remek lehetőség. Anyám boldogtalan volt apám mellett. A férjem boldogtalan? Számít ez?

Már összepakoltam. Hat körül szokott hazaérni, ötre hívtam taxit. Még nem tudom, hová megyek. Anyámhoz egyszerű lenne és kézenfekvő. Nagyanyámhoz mennék, ha nem lenne halott. Megkérdezném. Mama, és a kötényt honnan vegyem? És pontosan mekkora kell? Hogy ne fájjon ennyire. Egyelőre jó lesz egy motelszoba is. A városon kívül. Csak ne látnám a férjem arcát. Magam fölött. Edit fölött.

Bartolomeo Manfredi
festménye

Felber Brigitta Tímea

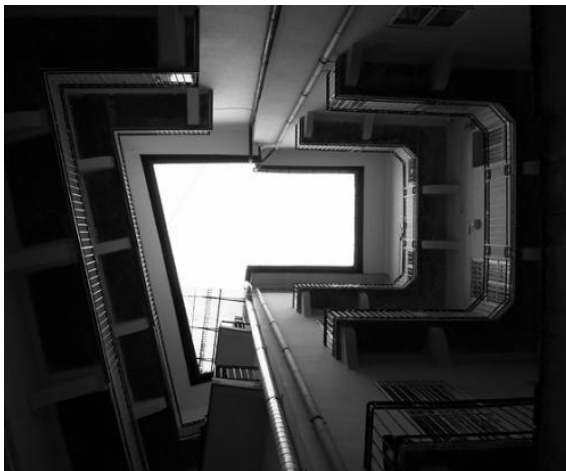
Elvággyódás

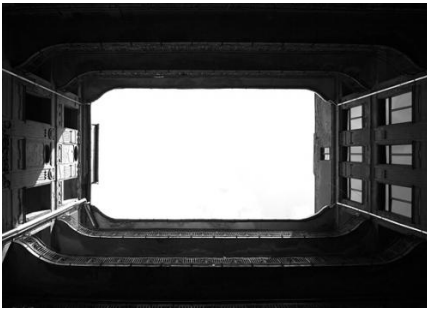
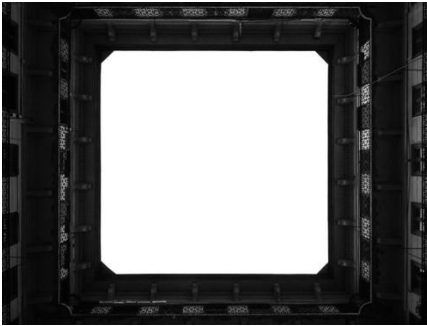
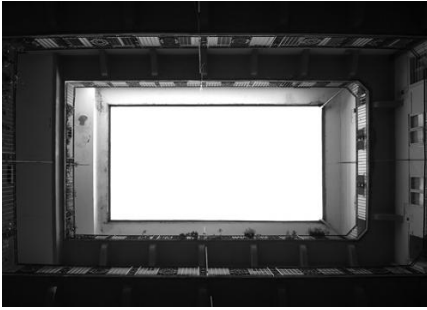
(regényrészlet 1.)

Anyám megint Zoltán Erikát hallgat. Nagyterpeszben áll a hangosan rázkódó centrifuga előtt, két karja feszesen nyújtva, szorítja a tetejét, körülötte küszöbig áll a víz. Egy hangszínen, hüppögés nélkül sír. Sír, közben rázkódik, sokára veszi a levegőket. Nem tudom, miért nyomja azt a tetőt, magától is csukva maradna, de neki mindent erővel kell csinálnia, mintha csak így lenne képes megélni a mindennapokat: ha nem hajlik, akkor törjön. Szorítani, rávágni, ha nem működik, belerúgni, kurvaistenezni. Falba ütni, ordítani, kifelé fájni. Bokáig állni a hypo szagú vízben, direkt nem feltörölni, csak azért is leszarni, vizes papucsban cuppogni a vécéig, nyitott ajtónál zubogva pisilni, beletrombitálni a vécépapírba.

Senkit nem hívhatok fel hozzánk játszani. Úgysem játszom már.

Kuporgok az íróasztalnál. Észreveszem, hogy kuporgok, de nem tehetek semmit ellene, a kuporgás megvéd a rossz hangulatok ellen, legalábbis én ezt hiszem. Nem véd meg. Virágokat firkálgatok a matekfüzetem szélére, mindig ugyanazt. Négy szírom, egyenes szár, hegyes kis levél a baloldalon. A levélben erezet. Az erezet a legfontosabb, él tőle a rajz. Nyitva a könyv is, állítólag házi feladatot írok. Nem igaz, szinte soha nem írom meg, nem tudok odafigyelni, odatudnék, csak éppen nem érdekel. Inkább szorongok a másnapi a feleltetéstől, összehúszom magam, ha a tanár áldozatot keres a nyitott naplóban, próbálok láthatatlanná válni. Nem izzadok, soha nem, én csak hidegen félek, megfagy tőle a tarkóm. Gebeni után az én nevem jön, ha kiszólítanak, makogni fogok. Makogni rossz, valójában azt utálom a legjobban az egészben, csak állni ott a tábla előtt üres fejjel, bambán keresni a szavakat, nem nézni senkire, elrejtőzni, mintha festék lenne az arcomon, undorító zöldesszürke massa, a buták álarca. Nem vagyok buta, az osztályfőnököm tegnap behívatott a tanáriba, azt mondta nem ért engem, tele vagyok rossz jegyekkel, meg azt is, hogy van eszem a

tanuláshoz. Nekem elmondhatod, van valami baj otthon? Nem tudok mit mondani, az ilyenre soha, azt nem lehet csak úgy felöklendezni itt a tanáriban, mindenki jön-megy, a falon színes képek, besüt a nap, az ablakban hülye petúniák, ki locsolja azokat? Néz rám a tanárnő, tényleg figyel, próbál megfejteni, visszanézek, gombóc lesz tőle a torkomban. Sírni nem, azt semmiképpen sem. Nem tudok beszélni, nem jön ki más, csak egy "nem érdekel", és tényleg nem érdekel. Még a vállam is megrántom hozzá. Ezen nem lehet mit félreérteni, a tanárnő bepipul, kiderül, hogy mégiscsak hülye vagyok, behívhatja majd a szüleimet. Hát tessék, hívassa.

Virágok helyett akár meg is tanulhatnék, nem nehéz anyag, simán menne. Nem megy. Ordít a zene, csöppet sem szomorú, valahogy mégis sírnom kell tőle, ettől az egésztől sírnom kell, aztán csak erőlködöm. Hónapok, de az is lehet, hogy évek óta nem sírtam. Így alakult, amikor kellene, nem szabad, én nem engedem. Most engedném, most meg nem jön, ki érti ezt? Egyszerűen nem indul el odabentről semmi, pedig jó lenne. Bármi jó lenne. Ki kellene mennem anyámhoz, mondani neki valamit, de már a lehetőségétől is megfagyok. Maradok, belekezek egy újabb virágba. Valahogy majdcsak lesz.

Recseg a bakelit, áttette a B oldalra. Előtte a spájzhoz ment, hallottam, ahogy csörömpöl az üvegekkel. Fel sem kell állnom innen, hogy tudjam, legalább kétujjnyi hiányzik a hajós rumból. Attól tud így egyvégtében sírni, ez a trükkje. Talán nekem is innom kellene, talán kidugulna végre a lelkem.

Egy ideig komolyan elhittem, hogy apánk egyre zsugorodó sziluettje magával vitte ezt a nyomasztó szürkeséget, ami mindig elnehezít, ha átlépek a küszöböt, de mára tudom, hogy jobban itt van, mint előtte bármikor. Beitták a falak, magukba szívták az agyonmosott függönyök. Meg anyám mániákusan gyűjtött régiségei, az a sok ezeréves, kopott vacak, tulajdonképpen az egész falra szegelt nyomorúsága. Mindannyian magunkba ittuk. Kibámulok az ablakon, de minek, itt minden ugyanaz: játszótér, buszmegálló, szorosan egymás mellé épített emeletes házak, a házak alatti garázsokból egy-kettő maszek kisboltta alakítva, benne drága dobozos sörök, jégkrém, meg százféle kimért szörp, aztán van még temető, benne bicegős temetőőr. Mindegyik temetőőr biceg, ez speciálisan futni sem tud, sőt, gyorsabban menni sem, ha véletlenül észreveszi, hogy megint szagatjuk

az orgonát anyák napijára, szeretettel. Felvehetnének egy fiatalabbat, nagyobb lenne akkor az izgalom, évente egyszer igazán megérdemelnék, de tényleg, néha gondolhatnának az ifjúságra is. Különbözik meg mit őriz? El ne lopják a halottakat? Át kellene nevezni orgonaőrnek.

Rágom a tollam, tanulnom kellene. Kattog az agyamban a kényszer, hogy a könyvre figyeljek, helyette a lakótelepen gondolkodom. Mert mi az: egy csomó ház a város szélén, nekem tele izgalommal, anyám meg észre sem veszi. Az izgalmat nem veszi észre, hogy mennyi jó dolog van itt, csak ki kell lépni az ajtón. Az a baj, hogy a felnőttek annyira benne vannak az életben, hogy alig látnak ki belőle. Nem látja a lakótelepet, nem látja a lehetőségeket, nem lát engem. Magát sem látja.

A temető alatt igazi háborús légópince van, anyám szerint oda kell majd lemennünk, ha megint jönnek a németek. Menne a fene, irtózom a gondolatától is, nincs az a rohamsisakos német, akitől jobban félnék, mint, hogy bunker a temető alatt, különben sem akarok ilyenekre gondolni, van elég bajom. Amúgy meg béke van, ha bármi baj lenne, megvédenek az oroszok. Mondta a tanárnő. Azért, amikor néha gyakorlatoznak a szíriánával, lesz bennem egy megmagyarázhatatlan félelem és el akarok bújni.

Ringatóznak az októberi szélben a hirtelen kopaszodó fák. Viktor azt ígérte, feljön ma. Nagyon várom, közben halálra rémít ez az egész, és nem csak anyám miatt. Ha itt lesz, látni fogom az autóját az erkély rései között és nagyon erősen megdobbán majd a szívem.

Nem emlékszem, hogy apám elkészönt volna. Akárhogy erőltetem az agyam, nincs előttem, hogy bármit mondott volna nekem, mielőtt végleg elhagyta anyámat.

Minket.

Engem. Nem búcsúzott, nem nézett a szemembe, nem bízott rám titkokat. Nem simogatott meg remegő kézzel, nem adott arcszesz-szagú puszit, nem hagyott rám semmit magából – úgy semmizett ki, mintha mindig is idegen lett volna. Valamikor még itt volt, aztán egyszer csak nem, a kettő között pedig nem tudom, történt-e valami. Jó, tudom, hogy történt, a válás történt, de az mi? Én hol vagyok benne? Mi az, hogy válóper, hogy ők akkor most el vannak válva, nem lesz többé itthon ordítózás? Nem kell a nővéremnek többet kihívni a rendőrokat? Vagy mi? Apám néha visszajön majd és elvisz cukrászdába? Sosem vitt, de talán erre jó volt ez az egész. Cukrászdába csak ritkán jutok el, pedig a cukrászda jó, nagyon jó, szeretem, ahogy ünneplő

ruhában viselkedni kell, meg, hogy tilos a hangos röhögés, főleg másokon, mert az bunkóság és kiküldhet miatta a kasszás néni. Kedvencem a tejszínhab és a marcipán. Egyszerre. Egy nap majd leülök, és annyit eszem belőle, hogy megutáljam. Utálni jobb, mint vágyakozni, mert az utálat gyorsabban megy. Utálsz valamit és kész. Le van vele a gond. Apámból viszont csak keveset kaptam, őt most hogyan utáljam?

Mi lesz, ha tényleg visszajön, cukrászdába visz és nem lesz kedvem haragudni rá a marcipán és a tejszínhab fölött? Akkor az jellemtelenség?

Valahol nagyon mélyen persze tudom, hogy semmi sem lesz. Semmi nincs, amiért visszajöhetne, mert nem hagyott itt semmit. Ilyen egyszerű. Egyetlen kép van róla a fejemben, ha akarom, ha nem, mindig ez jön elő, pedig a leggyakrabban nem akarom. Olyankor látom a legélesebben.

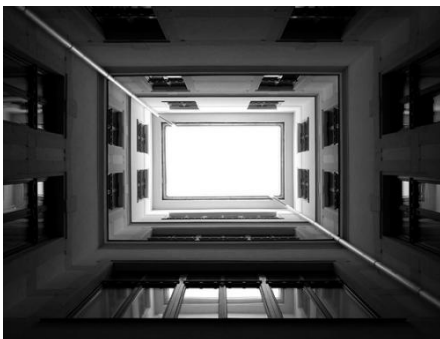
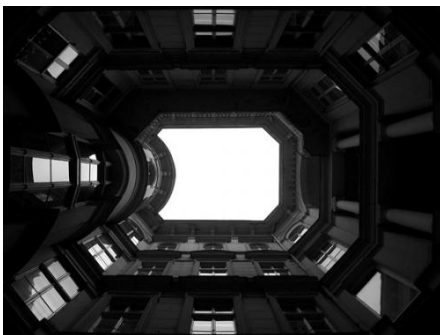
Mindegy, úgysem az apám többé. Most már nyugodtan lehet idegen.

Belenyomja a számba a nyelvét. Két perce sincs itt, de már nyakig vagyunk a szerelemben. Anyám az erkélyen tereget, az ágyról éppen látom. Már besötétedett, ég a kinti villany, ezért mi direkt nem kapcsolunk lámpát, hogy belátni ne lehessen. Anyám hajladozik a halom mosott ruha felett, nem érdekli, hogy a délutáni szél mostanra viharrá erősödött. Engem meg ő nem érdekel, többek között ez sem érdekel, ez egy ilyen leszárom-időszak. Ő mondja így, mindenre csak annyit, hogy "leszárom". Rendben, akkor

nekem is szabad, akkor meg csipeszelgessen csak abban a semmi kis nejlón otthonkában, legfeljebb kijózanodik. Teszek rá. Sőt. Szarok rá.

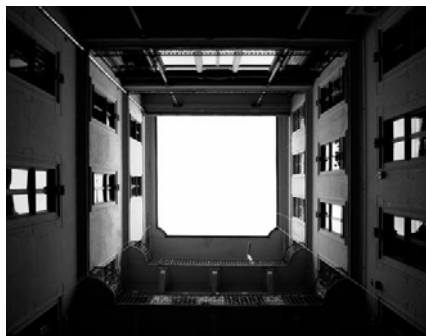
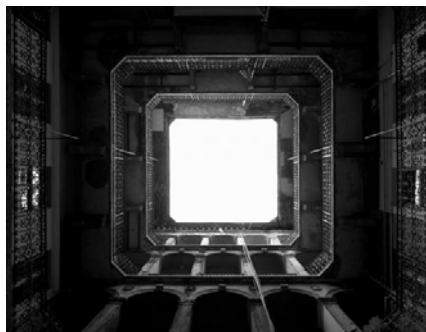
Belekap a szél a lepedőbe, küzd vele. Látom, ahogy küzd, megsajnálom, ordítani tudnék. Becsukom a szemem. Viktor nyelve életre kel a számban, megint beindult, merev farokkal nekem feszül. Azt mondja, szeret, hogy másra sem tud gondolni csak rám és ez jó, komolyan nagyon jó, fázom miatta, melegem van, egyszerre mind a kettő. Hálából én is úgy teszek, mintha be lennék indulva, nagyokat sóhajtozok, pörög a nyelvem, buta érzés, mintha két csiga birkózna, nem tudom, mit vannak annyira oda a csókolózástól, fél szemmel anyámat lesem. Ki kellene mennem segíteni, de Vikort nem hagyhatom itt, megsértődne. Anyám úgyis bezavarna, különben meg minek iszik? Akkor teregessen egyedül.

Megfogja a mellem, kicsit csiklandoz, nem nevetetek, a nevetés nem fér bele a játékba. Dühös lenne tőle, éppúgy, mint a múltkor, ezért inkább behunyom a szemem, közben hátrahajtott fejjel sóhajtozom, aztán ha nagyon csikiz, legfeljebb belemosolygok egy párnába. Ettől elégedett, azt hiszem. Kicsit szégyellem, hogy nincs nagy

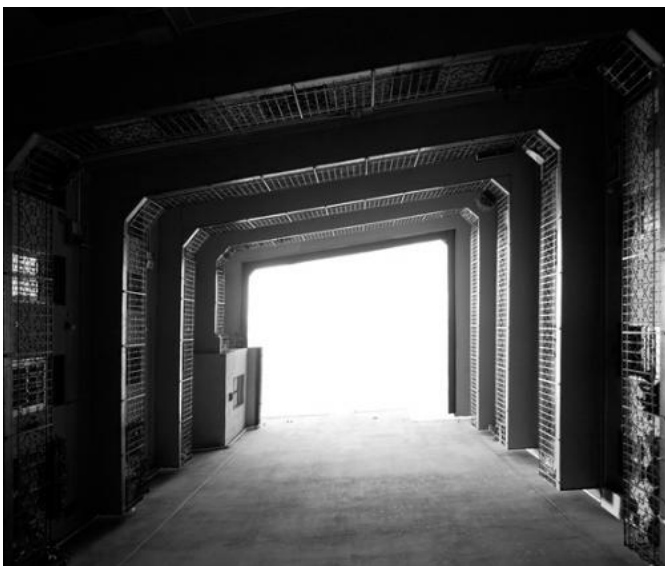
mellem, ami van, talán még nem is nevezhető annak. Egyszer, még a nyáron fogadásból megmutattam egy Tibi nevű fiúnak a focipálya mellett; az volt a fogadás, hogy nem merem felhúzni a trikóm – hát ezzel mellényúlt, naná, hogy felmerem, mire méregette egy darabig, majd csak annyit mondott rá nagy szakértelemmel, hogy ”csőmell“. A nővérem meg este azt, hogy hülye vagyok, minek megyek bele ilyenekbe, ha nem vigyázok, egy nap arra kelek majd, hogy kurva leszek – ő már csak tudja. Különben meg nyertem, az nem számít? Mindegy, arra jó volt a dolog, hogy soha többé semmit nem mesélek el neki.

Csokipapírokat celluloztam a falra, külföldieket, miközben nyalja a mellem, azokat figyelem. A kinti villany kicsit megvilágítja, pont látszik a felirat, összefut a számban a nyál. Viktor szerint gyerekes, szedjem le, de nem akarom. Azt hittem, odalesz tőle, Mars is van közte, meg kókuszos Bounty, óvatosan téptem fel, nehogy megsérüljön a csomagolás. A nővérem hozta Bécsből, igazi menőség, bevittem az iskolába megenni, hadd lássák a többiek, aztán visszahoztam, hogy kiragaszthassam. Az a hülye Nagy Erzszi az osztályból még soha nem evett Mars csokit, nem is tudta mi az, mindenki előtt kiröhögtem. Jó, mielőtt a tesóm kiment Bécsbe kávézni az új pasijával, én sem, de ezt nem kötöm senki orrára, ettem már és kész, innentől bárkit kicsúfolhatok, jobban tisztelnek tőle az osztályban. Nagy Erzszi anyja a munkásszálláson takarít, hülye nő, elmebeteg, mindig ordít, büdös, lompos, utálok. Ő is utál engem, amint a fülébe jut, hogy a lányával barátkozom, azonnal eltiltja tőlem, ami nem is nagy baj, mert Erzszi tenyere izzad, savanyú szagú lesz benne a dunakavics, a zacskóból viszont soha nem enged venni. Mindig csak a kezéből, ezzel zsarol, közben gonoszul sandít rám a szemüvege mögül – összeolvad a cukorkák színe a tenyerében, nagy dilemma így minden falat. Olyan csúnya, hogy az új tanárok mindig fiúnak nézik: rövidre nyírt sárga haj, szemüveg, a homlokán meg az orra körül hatszáz túlérrett ragya, fakó száj, szürke mosoly. Az osztályban a fiúknak az a bátorságpróba, hogy ki meri megfogdosni, aztán hangosan utálkoznak. Erzszi meg boldogan vigyorog. Foglalkoznak vele, ez a lényeg, az már mindegy, milyen áron. Komolyan hülye ez az Erzszi, olyanokat mond, hogy alig várja a nyolcadik végét, mert lesz munkája meg pénze, amiből vesz majd magának márványkoptatott farmert és szombatoként elmegy benne diszkóba. Ő is a munkásszálláson dolgozik majd, mint az anyja, az szerezte neki a melót, kíváncsi vagyok, ott ki fogdossa. Mert ott is fogdossák, egyszerűen ilyen fajta. Engem az osztályban senki nem mer; amikor elkezdtek a fiúk ezt baromságot, kiosztottam pár pofont, azóta kihagynak, vagyis nem értem, miért éppen tőlem tiltja az anyja? Igazából az enyémnek kellene tiltania őt, de amikor egyszer megkértem erre, csak annyit mondott,

hogy ne vicceljek, azzal barátkozom, akivel akarok. Most anyám vagy túl liberális, vagy csak nem akart erre az ügyre időt szakítani. Pedig egyszer belevágnám Erzszi pattanásos képébe, amikor megkínál az izzadt dunakaviccsal, hogy bocs, de anyám eltiltott tőled, rossz hatással vagy az ízelőbimbóimra. Persze nem mondok ilyet, mert ha én nem állnék le vele, talán senki sem barátkozna Erzsivel, szerintem általában utálják a gyerekek, csak egyedül én sajnálom. Ezért még abba is belemegyek, hogy le legyek tiltva róla, ami azt jelenti, hogy a lakótelepig együtt megyünk haza, ott viszont előrefut, nehogy meglássa velem valamelyik öregasszony az ablakból, mert akkor simán beköpi az anyjánál. Fut, csattog a hátán a táskája, kész röhej, nem is mer visszanézni. Mégis mindig velem lóg, mert engem

szeretnek a fiúk, és ha jön mellettem, akkor közvetve egy kicsit őt is.

Lassan szólok majd neki, hogy elég, álljunk le. Pár pillanatig még hagyom, nehogy hazamenjen, de aztán szólni fogok. Ülök az ágy szélén, nyakamig fel van túrve a pulcsim, még jó, hogy anyám nem lát be. Nem tudom, mi lenne, ha belátna, talán megpofozna, vagy csak kiabálna, esetleg hazaküldené Viktort, ki tudja, még sosem jött be. Sosem kérdezte, mi történik, nem is szól semmit, mintha nem venné észre, hogy egy tizenhét évessel járok, vagy mit hisz, barátok vagyunk? Ennyire ő sem burkolózhat bele a saját

kínjaiba. Viktor igazán szép fiú, anyám rendesen odavan tőle, néha megsimogatja az arcát és azt mondja, hogy olyanok vagyunk, mint Rómeó és Júlia, pucol neki narancsot. Saját kocsija van, ezerkettes Lada, néha hazahoz az iskolából, tehát akkor úgy néz ki, nyalhatja a mellemet. Ki dönti ezt el?

Csók. Csókolózás. Vagy smár, ha úgy jobban tetszik. Birkóznak a nyelveink, nyálas, kellemetlen, jó. Néha villámlik belül a hasam, néha nem. Ha egyedül vagyok, nagyon tudok vágyni rá, de szinte mindig zavar, ha csinálom. Csinálni nem olyan jó, mint elképzelni, vagy nem tudom, valakivel beszélni kellene erről. Viktor tiszta fiú, jó illata van mindenének, kétnaponta mos haját. Titokban szagolgotam a pulcsiját. Az anyja másmilyen öblítőt használ, mint mi, vagy csak nem tesz hypo-t a vízbe, már az is elég, nálunk rövid időn belül minden holmi egyszínű és merev lesz, hála anyámnak,

meg az általa favorizált bűdös, ultrapasztás mosóvíznek. Valaki kiverhetné már a fejéből, hogy csak a kopott lehet igazán tiszta. Örület. Csak bámulom Viktort; teljesen úgy néz ki mint a Thomas Anders. Egyszer falun kicsődült egy egész utca miatta, mert azt hitte valami kiskölyök, hogy ő a Modern Talking. Régen szerelmes voltam a Thomas Andersbe, elavás előtt mindig azt kívántam, hogy jöjjön el egyszer Magyarországra, vegyen észre, szeressen belém és hagyja el miattam azt a dög Norát, de már nem kell jönnie, maradhat nyugodtan Amerikában, mert itt van nekem egy tökéletes hasonmása, különben sem tudok angolul. Megsimogatom, de megragadja a kezemet és a sliccéhez szorítja. Baromi kemény, nem tudom, mit kellene csinálnom vele. Szorítok rajta egyet, felnyög, megijedek, elengedem. Szándékosan csinálja, pedig tudja, hogy szűz vagyok. Mi más lennék tizenhárom és fél évesen?

Felber Brigitta Tímea: 1976-ban született Székesfehérváron. *„Anyám szerint kék voltam és üvöltöttem, de szerintem egyszerűen már akkor is csak hallatni akartam a hangomat.“* Volt modell, pincérnő, jósnő és üzletvezető, televíziós műsorvezető, riporter, művészeti vezető egy produkciós irodánál, koreográfus, háttértáncosnő, rock-menedzser. Írt riportkönyvet a melegekről, blogot, verseket és mesét.

Négy éve Mallorca szigetén él a családjával. *„Az írás az egyetlen dolog, amit megtartottam a régi önmagamból - önmagamnak. Segít összegezni az érzéseimet; az írás által kénytelen vagyok őszintén szembenézni az életemmel, kénytelen a lehető leghitelesebben adni azt, ami én vagyok. Ez egyelőre kielégít, aztán majd meglátjuk, mi lesz...“*

Czigány Ákos B. fölött az ég című sorozata a fotográfiáról való beszéd kezdetéhez vezet vissza nézőjét. Sorozatának képeit b.-i, vagyis budapesti házak udvarában készítette az alkotó, pontosabban azokból felfelé, a fényképezőgép objektívjét az ég felé irányítva.

FALUDI ÁDÁM

FOSZTÓKÉPZÉS

kábelelvezve

a vonaton krakkót álmodik az ablaknál ülő férfi
mellette buszozást meg körömlakkozást a festett nő
spagettit vagy talán vizsgatételeket
a könyvét ölébe ejtve
tőlem jobbra bóbiskoló
egyetemista kinézetű nagy puha mackó
megyek haza
lejárt a munkaidőm
ez a rohadék megint másfél órát késik
mert a rézlopás világnapját ünneplik a kábeltolvajok
fakad ki a kalauz
aztán kiugrik az ablakon és elrepül

süvöltés

(avantgard 3)

láttam nemzedékem legjobb emelőit pocsékba menni
allen ginsberg ne hülyéskedj velem
ez itt avantgárdony
az a közös bennünk
hogy már én sem tudok szemüveg nélkül felolvasni
szóval
dinnyés agárd gárdony velence velencefürdő
allen ginsberg ne hülyéskedj velem
visz a vonat futok utánam
a nádas is szép
a kevéske tó
meg hogy mindez itt étellel élesre töltve
halak emberek madárvárta sétányolók
visszavonat ugyan nincs
de mintha én jönnék vele szembe
és mintha mintha ezt a vonatot
nem is igazán látnám jól

fosztóképzés

a feltámadásból letámadás
így alakult
ha gondolod
törődj velem
és akkor
akár egy riadt tekintet
amikor rossz irányba hagytad el a kilencediket
visszanézel
talán rosszul értelmezted
talán nem is fontos hogy ez a mázsahús
körüli nő itt kutyát sétáltat a közeledben
sárga márkás izét húzott magára
egy michelin baba hozzá képest
gusztusos és persze jobban lehet felé közeledni
és a kutya is óriási
és meggörbed és kínlódik
hogy az a rengeteg maradék kitolódjon belőle
ide a deres fűre
az értelmetlen meg megy majd oda fel
ezzel a két óriási értelmetlenséggel
így alakult
ha gondolod törődj velem
aztán én meg volnék maga a kénytelen
aki mást gondolt és szeretne mást remélni is
a feltámadásból ez hullott ide
annyira hihetőnek ígérkezett
hajszoljuk mert ez csak az eleje
gondoltad miként mindenkor
a kezdeti tévedhetetlenek gondolják
és volt hozzá valami finom zene
mintha kiloptak volna
huszonnégy órából egy percet
és azt hiszik
az ilyesmit nem venni észre

nem segítek magamon

isten nyugosztalja istent
segítségre van szükségem nem istenre
pénzre van szükségem nem segítségre
szerencsére van szükségem nem pénzre
amit eddig meghagytam arra van szükségem nem szerencsére
pénzre van szükségem nem arra amit eddig meghagytam
a semmire van szükségem különféle címletekben
a szerencse lapjára hívni szerencsétlenség ásza
szitkozódás átok szenny mindent egy rakásra
veszít ahogy nem tudsz és veszít
ahogyan kell
hangtalan erdő vág keresztül az esti gyalogúton
példátlan sebességgel múltam el harminc éves
hiába mondom neki viszi kivágni a fáit tovább
hiába mondom hiába ismételtetem
az erdő viszi kivágni a fáit tovább

A versekhez egy névtelen özépeletai fotográfus képeit társítottuk

cibálja a szél a drótokat

cibálja a szél a drótokat
nézem az ablakot
a madarak
csodákat repülnek a levegőre
megszoktam
soha nem volt ez másképp
talán a szabadságom miatt
levegő
tollak
élet
képzeld csak
ott tanácstalankodnak
a tömény szürkében
és hallhatod a hangjukat
nem is tanácstalanok
lendülünk még egyet
aztán majd kiderül
suhogja az öreg
mi is ez milyen idő
nem biztos hogy tudható
nehéz repülni működő mágnessel az agyadban
úgy is nehéz hogy megszórnak
radarzavaró vackokkal
úgy a legnehezebb
ha látod több mint a felét és majdnem az egészet
aztán elvitorláznak a fák felé
a hegynek
és ezen elgondolkozol ahogyan nézed
mi is lehet ott a szárnyak alatt
ebben a téli légzengésben

égitársaságom

én a jefferson airplane-el repülök legszívesebben ma is
velük változatlanul mindig időben odaérek mindenhova
dacára annak
hogy ez a kedvesen öreg
örömeimre emlékeztető szerkezet
ez a jefferson airplane
a hippy bolondozások menetrendszerinti járata
alkatelemeinek legtöbb darabját
rég elhullatta valahol
egyetlen ülés a szárnyatlan szabadságon
biztonsági öv nélkül
mindössze ez maradt belőle
ja és a motor
azt meg én viszem magammal a hónod alatt

beúszni a horizontba hortenziával

ül és a horizontba néz
szép vékony vonal
elismerem a horizontot
mondom neki is
jó hogy ott ülsz ahonnan nézheted
én naponta megkeresem a horizontot
ha nem tudok másként örülni
a horizontra nézek mert arra van minden
kaland és titok
akár a spájzban a felső polc gyerekkorodban
gyere velem ma horizont van
zöldes színű és ringat
melletted a nádban néhány vízicsibe
ráfekszünk a horizontra hanyatt
vonalat húzunk velünk
hosszú érdekes vonalat

Az aquamarin szemű lány egyszer szerelmes lett egy Schiele-képbe, és Bécsbe szökött. Nem hagyott nyomot maga után, telefonját is a századszürke Duna vizébe dobta. Kapcsos Moleskin-füzetével egy délutánt töltött az Albertinában, csak nézte a festményt, néha lejegyzett egy-egy mondatot. Majd másnap reggel felszállt a vonatra, Budapestre érkezve pótolta a telefont, és a Margit-hídról összegyűrt papírlapokat dobált a vízbe. Senkinek sem árulta el, hol volt, de ügyelt arra: ne mesélje el kétszer ugyanazt a történetet. Hazugságai így megsokszorozódtak, a papírgalacsinok először foltokban fehérré tették a vizet, majd győzött rajtuk a szürke, miközben az aquamarin szemű lány második otthonába indult.

Végigsétált az Andrássy úton, a Király utcán, kamaszok szólították le az Oktogonon, de hamar továbbálltak, amikor észrevették a szemében azt a színt, amibe olykor emberek

Boldog Zoltán

Az utolsó műélvező

A Tűzraktér alkotóinak

lesznek szerelmesek egy-egy Schiele-kép láttán. Aztán megérkezett a Hegedűs utcába, ahol évek óta élt és dolgozott, ahol szerelmes lett egy-egy fiúba, lányba, fotó- vagy festőművészbbe, artistába, zsonglőrbe, érzelmes bohócba, egy-egy soha fel nem fedezett zenekari frontemberbe, és miközben azt bizonygatta, hogy meg nem értett zsenik nincsenek, ő is közéjük tartozott. Azzal a különbséggel, hogy soha nem akarta magát megértetni. Festett és zenélt, fényképezett és verset írt, a világ legtermészetesebb módja volt ez az életének. De leginkább azt élvezte, ha mások munkájában lelhetett örömet. Ahogy a balett-táncosok mozdulataiból kiolvasta azt, amiért előző nap Bécsbe szökött. Ahogy látta a festéket festménnyé változni. Ahogy a

látvány beleégett a lélek retinájába, úgy, hogy még a Léthe vize sem koptatja ki onnan, és egy másik életben a fekete szemű lány szájából elhangzik az a pár szó: *déja vu*.

De nem lesz *déja vu*, mert második otthonát, a Tűzraktért bezárják, barátaival együtt az utcára kerülnek, és a lélek miértjei mellet a szellem sem kap választ a kérdésekre. Először érezte születése óta, hogy az életére törnek, és olyan alkura kényszerül, amiért tegnap már szöknie kellett, menekülnie. Csak egyetlen okot tudott arra, hogy ezek az emberek, akik arcukat sohasem mutatták, akik megbújnak hivatalukban, íróasztalaik és hasznosítási terveik mögött, miért teszik ezt velük. Félve mert felelni magának, sohasem gondolta még ezt élő emberekről. *Ezek az emberek egyszerűen gonoszak. Mi magunk, de még a pénzünk sem kell nekik. Csak ez az üresség, ami utánunk marad, ez nyugtatja meg őket. Lerombolják, amit saját erőnkől évek alatt felépítettünk. Tönkreteszik,*

amit felépítették velünk. Aztán elővette a Moleskin-füzetét, beleírta ezt a néhány mondatot, és a Margit-hídhöz sétált. A papírgalacsinok először foltokban fehérré tették a folyó vizét, majd a Duna hirtelen aquamarin színűvé változott. A lány meg, azt beszélük, szerelmes lett egy Schiele-képbe. Majd eltűnt nyomtalanul.

Egon Schiele alkotásai

Hazaúton. Hazafelé. Esztergomból a Lókosra. A kényszeres vándor, aki nem jókedvűből vándorol, közben az út minden percében hazafelé igyekszik. A tájba. Fáihoz, házfalaihoz, edényeihez, árnaihoz, a könyvtárszobához, rigóihoz, mint a macska. Rég elhangzott mondatba, érintésbe, kapcsolatba, a régi fickóba, a gyerekbe, akit elveszített. De nem jut az út végére. Időről időre megül. Elfészkel.

Elakad, minthogy nincs vége az útnak.

Amikor azután haza mégis, már nem annyira haza, mint húsz éve, mint száz. Nem annyira haza, mint amit a szó születésekor jelent, takar, fed, mond, rezget, mégis haza, mégis más hasonló, helyettesítő érvényű *hazamenni* az eredeti helyén, hiányzik a valódi analógia.

Vácig semleges, de Vác már köszönget. Kérdez ezt-azt a környéken töltött időről. Az eltűnő csonka Naszály alatti vasúti hídról. A lerobbantott három gyárkéményről. Sokat tud a személyes történelemből és a sokból kér számon. Bűnös vidék, bűnös időszak, hazugságok, rejtőzés időszaka. A Katalin–Szendehely közti hegyoldalon pattan a fül puhán a magasságváltástól, mikorra kimagyarázza. Persze a tájban lógó, le nem zárt viszonylatokra nincs magyarázat.

Szendehelyen vált a film, tizennyolc múlt, a helybeli zöldséges épülő háza tetejére salakbetont cipel Gugával, a rég halott baráttal. Bánkról stoppal hajnalonként, a szomorúfűz alá felvert sátorból. A napszám egy lengyel tengerparti augusztus fedezete.

A salakblokk és a kánikula különös kettős élménye eltart Rétságig. A szem fut a domboldalakon. Gyönyörködik. Ha zöld, mert tavasz azért, ha sárga, mert augusztusi aszály azért, ha hómaszattól tigrisfoltos a táj, azért gyönyörű.

Közben balról a tolmácsi gödör nő- és lány-, jobbra a Glóbus nyomdafesték- és munkásszaga, Pusztaszántó bolt-kocsmá-olajospadló bonyolult együttese. Rétság minden sarka, minden fája, köve, ösvénye, partoldala és átalakult építménye. Nyomasztó, de jó látni, üdít. Máskor mindhárom egyszerre. Észrevétlenül át Vadkerten, a Szt. János nevű Dimitrow pusztán. Madách itt, a patak partján jószoltat magának Márival, a cigány jósnővel, a börtönből és a pesti helybenjárásból úton Csesztvére. Nem hall jókat a jövőről és Fráter Erzsikéről, az asszonyról.

A cseresznyefák hiánya végestelen végig. Vajon ki nyúlta le? Melyik hajdani megyei párttitkár kastélyának faburkolataként él tovább száz és száz májusi cseresznyeszüret emléke?

Hazaúton. Hazafelé. Amilyen nehéz átjutni a Dunán, itt olyan gyorsan közelít az otthoni táj, tele időrabló tegnappal, tegnapelőttel, száz évvel. Állok az eltérőnél, mögöttem a Lőrinci erdők, a rom Keghl-vadászház hat

Onagy Zoltán Százéves

gesztenyefával, elől jobbra a Vörösharaszt, a vasúti átjáró, lent a Lókos patak, a Rózsás dűlő, a lepusztított szőlőföldek helyén a Nyáras. Mintha el sem indult volna.

Menetből válik újra világossá, aki egyszer útra kelt, nincs otthon többé. Az elágazástól nem látja a kilométernyire álló házat, a két nagy, iránymutató fenyőt. A kutya ráront, nem ismeri fel. Alvás előtt megszámolja a szoba sarkait, mint idegen ágyban. Éjszaka végigtapogatja a falat a villanykapcsoló után, topog, keresi a hajdani mozdulatot, szöveget, távolságot. Hajnalban a furcsa fényviszonyokra riad. Később a fájó derék miatt. A

heverő szokatlan alvógödre kicsavarta. Nincs helye. Ha van is, nem találja. Rálép a macskára. A kutya rávicsorít. A nyulak menekülnek előle az ólban, dobogva rúgják a nyúlzsart. Nem találja a hamutartót. Értetlenül forgatja a különleges, porcelán kávéfőzőt, azután nem találja a kávésdobozt. A kiskanalat. Reflexszerűen néz az órára, mikor keltse a kisebbik nagyfiút, telefonáljon rá, hogy beérjen a busszal az első órára. Mintha otthon volna. Apja papucsáról lelóg a sarka, közben mégis nyomja a bütykét.

A harmadik reggelen minden csontja fáj, azon gondolkodik, napszamosokat fogad, összecsapják a hét napra szabott munkát, a metszést, az ásást, az egyebet, hogy mielőbb szabaduljon. Mert baj történik.

Ezekben a napokban Anglia egy olyan könyvtörténeti eseményt ünnepel, amelyik évszázadokra meghatározta az írott angol nyelvet.

A King James Bible

néven számon tartott 1611-es protestáns bibliáról van szó, amit I. Jakab király döntésére állítottak össze, s amelyet azóta számtalan kiadásban felújítottak. Ennek a kiadványnak a szövegét hat, összesen 47 főből álló „munkaközösség” hitelesítette, két-két csoport dolgozott

Westminsterben, Oxfordban és Cambridge-ben. Nem volt szó teljesen új bibliafordításról, hiszen az angoloknak már 1535-ben volt teljes anyanyelvi bibliájuk (a Tyndale-Coverdale-fordítás). Ezt össze kellett hasonlítani az ún. genfi Bibliával, illetve a már 1568-ban elkészült „püspöki” fordítás-változattal, főleg nyelvhelyességi, stiláris szempontból. A *Jakab király Bibliája* végül is kompromisszumos megoldás az anglikán egyház puritán és konzervatív szárnya között – bár megjelenése után egyik irányzat sem volt vele teljesen megelégedve, hosszú távon mégis ez lett az angol Biblia, a legtöbbet használt és forgatott Szentírás-változat. Szerkesztői tudós angolok voltak, a közülük talán legismertebb, cambridge-i Lancelot Andrewes számos más nyelvű bibliát is átnézett, köztük egy magyart is, Szenci Molnárét, amelyet Németországban adtak ki (ma is megvan még a cambridge-i Pembroke College könyvtárában).

Érdekes az angol nyelvnek ezt az alpművét összevetni a teljes magyar bibliafordítással. Mint tudjuk, nálunk a protestáns fordítás harminchat évvel megelőzte a katolikust – a Károli Gáspár nevével fémjelzett 1590-es „vizsolyi” Biblia négy évig készült, legalább hat fordítótárs segítségével. Ebből a szempontból a Jakab királyéhoz hasonlít, azon is négy évig dolgoztak fordító-szerkesztői. Ám a magyar fordítóknak nehezebb dolguk volt, hiszen Magyarországon a nagyszombati megalapításáig nem létezett egyetem, az angliai Cambridge-ben viszont Erasmus már a XVI. század elején bevezette a görög nyelv tanítását és a szerkesztők közt volt, aki a latinon és görögön kívül a héberhez is értett. És bár Sylvester János jóvoltából a magyar Újtestamentum már 1541-re elkészült, a teljes bibliafordításhoz az kellett, hogy számos magyar Wittenbergben és más külhoni egyetemen tanuljon, meg az is, hogy akadjanak gazdag főurak, akik egy ilyen vállalkozást pártolnak. Rákóczi Zsigmond és ecsedi Báthori István országbíró személyében Károliék megtalálták a vasos könyv kinyomtatásához szükséges mecénásokat, szereztek elegendő pénzmagot és így készülhetett el 1590-re 7-800 példányban a magyar Biblia.

De az angol nyelvű Szentíráshoz hasonlóan a Károli-fordításnak sem lett akkor még átütő sikere. Kellott hozzá egy Szenci Molnár Albert, aki aztán Hanauban 1608-ban „megjobbítva” újra kiadta a vizsolyi bibliát. Végül is ez a javított kiadás lett a későbbiek alapforrása, illetve őse, tehát Szenci Molnárnak köszönhetjük, hogy „a magyar nyelv mércéje” néven emlegetett

Gömöri György

400 éves a Jakab király bibliája

magyar protestáns bibliafordítás Dávid zoltáraival együtt közkinccsé – és nem csak a reformátusok tulajdonává – lett. Bár 1626-ban megjelent a Káldi-féle katolikus fordítás is, a Jakab király bibliájának angliai fogadtatásához hasonlóan a hanau-i biblia és a zoltárfordítások nyelve az, amin számos magyar író és költő nevelődött. Így lett a „*Mint a szép híves patakra...*“ vagy a „*Tebenned bízunk eleitől fogva*“ kezdetű zoltár épp olyan fontos szellemi és nyelvi örökségünk, mint a katolikus templomokban énekelt, fájdalmasan lemondó, első ízben 1715-ben lejegyzett „*Boldogasszony anyánk*“.

A mikor huszonévesen először tanít az ember "élesben", azaz rácsukodik egy tanteremajtó, s összezárva marad harminc tornaöltöző-szagú kamasszal – azt hívják gyakorlótanításnak. Jól emlékszem, nekem arra kellett volna rábírnom a nyüzsgő siserahadat, hogy Franz Kafkáról és a szürreális abszurdról elmélkedjenek velem. Csakhogy nem tudtam versenyre kelni egy közlegő fizikadolgozat rémhírével, és igen, a pólóm domborzati viszonyai a maradék tekintélyemet is felmorzszolták a fiútöbbségű osztály kaján tekintetei özőnében. Kafka és én csatát veszítettünk.

Akkor, a katedra előtt tipródva futott át agyamon először a három választási lehetőség. Az ember itt vagy

vaslédit alakít és a röhejességig keménykedik velük, vagy a *Holt Költők Társasága* Keating tanár úrjának példáján felbuzdulva az asztalra pattan, széttépi a tankönyvet, Carpe diem-et kiált a lánglelkű ifjaknak és rövid úton kirúgatja magát, vagy hagyja a fenébe az egészet, és olyan messzire sündörög az iskoláknak csak az árnyékától is, hogy onnan nincs is tovább. Hát így tettem én, s hiszem, hogy jól tettem: magammal és az ifjúsággal egyaránt.

Hanem ha az ember egy a kamaszkor közepén tomboló fiút nevelget, ha akarja, ha nem, újra eljön az életében a kínos szembesülés: hogy a csodában lehetne megkedveltetni a gyerekekkel, ami talán egyszer lehetne még a számára is létkérdés: az irodalmat. Én magam ezt is tapintatosan próbáltam véghezvinni, mint annyi mást. (Például igyekszem mindig hazaszólni telefonon, ha már közeledek, legyen ideje szegény istenadtának a lakásban az illegalitás változatos nyomait eltüntetni, teszem azt gyorsan kiszellőztetni, vagy törölni a netes böngészőlistát.) Mint már többször igazolódott: Berzsenyivel itt nem jutnék messzire, nem is forszírozom a dolgot. De erről az iskola – vagyis hát az a magasabb szféra, ahol ezek a kérdések eldőlnék – mintha még csak tudomást sem venne. Lehet, persze, arra hivatkozni, hogy száz és száz évig vita nélkül töltötték be a gyerek fejébe a tudást, az egyetemes és a magyar kultúrát, Homéroszt, Horatiust, Arany Jánost, és egykor ütemre kántálták a deklinációkat. De a világ oly mértékben megváltozott, – amin lehet sopánkodni, felháborodni etc., de mégis: az alkalmazkodás a legcélravezetőbb, – hogy egészen másképp kell nekilátni a tanításnak, hogy eljusson valaha a gyerek – aki akkor talán már ősz öreg lesz – Homéroszig, Horatiusig, Arany Jánosig. Nem a nevek ismeretéről van szó. Hanem a készítetésről, ami egy kötet felütéséhez kell. A kíváncsiságról. A vágyról. Aztán a megdermedő pillanatról, amikor az ember felfogja a Hídatást. Vagy megéri, mi hajtja Odüsszeuszt, és mi tartja meg a feleségét. Hogy miféle őrszön dolgozik Antigonében. De ez sok-sok év, mire elkövetkezik, sok-sok rémes és boldog tapasztalat. És talán soha nem jön el az életben. Az sem tragédia. Antigoné egy tizenöt éves gyerek számára zűrös fejű bige.

Laik Eszter

„Antigoné mércéjével“

Mindez onnan jutott eszembe, hogy minap házidolgozat-alapanyagot próbáltam körmölteni "Mérhető-e mindenki Antigoné mércéjével?" címmel. Így próbáltam a gyerek gyomorgörcsén segíteni, aki két toll szárát rágta forgáccsá, hogy mit kezdjen ezzel a nyomorult kérdéssel. A lendületem nekem is hamar tollszár-rágásba torkollott. Mert hát mi a fészkes fene az, hogy Antigoné mércéje? Az önfeláldozás? Az anarchizmus? Az emberjogi mozgalom? Az önzés? De főképp mi az, hogy mérhető-e ezzel mindenki? Ki az a mindenki? A sarki boltos és a szomszédaim? Kinek jutna eszébe őket efféle fogalmak mérlegén méricskélteni? Kinek jut eszébe ilyen kérdést feltenni, de legfőképp erre releváns, értelmes, átgondolt válaszokat várni tizenéves kölyköktől? Hát nem az egész irodalomtanítás beteges, irracionális, önmagával ellentmondásba gabalyodó, meghasonlott céltalansága köszön vissza ebben az egyetlen kérdésben is?

En azért valami vázlatfélélet összeféreltem, aztán odaadtam a fiamnak: ebből talán már tud építkezni. A dolog kimenetele nem lett fényes. Érdeklődtem pár nap múlva, hányast kapott. Mindenki egyest, de nem írják be, csak annak, aki reklamál – legyintett. Szitkozódni tudtam volna, volt benne munkám bőven. – De hát miért? – csattantam fel –, ezek szerint

mindenki megírta! – Igen – magyarázta a gyerek –, de azt mondta a tanár, a netről írtuk. Túl jók lettek. – Te legalább protestáltál? Hisz együtt szenvedtünk vele! – pattantam fel a székről, és mint felbőszített vad járkáltam fel-alá. – Na, még az kellett volna... – vont a meg kamaszos flegmával a vállát. – Antigoné is protestált, azt' nézd meg, hogy végezte.

Londonban, élete nyolcvanegyedik évében, meghalt egy Stephen Barlay nevű író, aki pályafutását Budapesten, Bokor István néven kezdte. 1956 előtt pesti lapoknál dolgozott, ha jól tudom, valamiféle rádiójátékot Kertész Imrével együtt írtak, egyikükből Nobel-díjas lett, másikükből nem, de a barátság országhatárokon át is megmaradt.

Bokor Pista különleges magyar emigránsnak számított Angliában, ugyanis megélt abból, hogy írt. Korábban már volt ilyesmire példa: Tábori Pál három különböző néven gyártotta a könyveit, hol az emberi butaság történetéről állított össze művelődéstörténeti tanulmányt, Ráth Végh István után szabadon, hol édesapja: a nácizmus áldozatául esett kitűnő rendőri riporter, Tábori Kornél bűnügyi anyagára alapozott krimiket helyezett el ponyvakiadókánál. Élete végén azután elfáradt az állandó körmölésben és beállt egy amerikai egyetemen az „író-mesterség“ professzorának. Tanári feladatát úgy oldotta meg, hogy minden órára meghívott egy ismert regényíró, akivel a katedrán kellemesen elbeszélgetett.

Saját hazájában az írónak sokféle mellékjövedelme akadhat: szerkeszt, tanít, műfordít, cikkeket helyez el, ösztöndíjat kap vagy minden évben nyer egy-két irodalmi díjat, mint Tandori Dezső. Idegenbe vetődve már nem ilyen egyszerű a dolog. Ezért voltak fontos író-mentő jövedelemforrások a nagy magyar nyelvű rádió-adók. A Szabad Európa életben tartotta Szabó Zoltánt, Márai Sándort és Kovács Imrét, a londoni BBC pedig Cs. Szabó Lászlót, Határ Győzöt, Csokits Jánost, Szász Bélát, e sorok íróját és másokat. Persze ehhez bele kellett törődni, hogy még egy elismert író is türelmesen végezze a rádiós favágómunkát.

Szabó, Márai, Cs. Szabó és Határ nem írtak egy sort sem angolul. (Egy ízben Határ Győző egyik magyarországi méltatója elámulva állapította meg, mennyit ír ez a kivételes képességű, távolba szakadt literátor. Majd megjegyezte: „Hátha még hozzá számítanánk az angol nyelvű munkáit is!“ Ám ilyenek nem voltak.)

Három 1956-ban Londonba érkezett fiatal magyar író eltökélte, hogy mindenképp betör az angol irodalomba. Nyíri János feleségül vett egy gazdag lányt és attól kezdve az írásnak szentelte életét. Néhány könyve megjelent, egy-két színművét bemutatták. Vizinczey István óriási sikert aratott 'In Praise of Older Women' című, az ötvenhatos forradalmat is leíró, s újabban magyarul szintén megjelent regényével, negyvenöt éve él abból (egyre kevésbé jól), hogy ezt megfilmesítették és (egy másik, jelentéktelenebb művével együtt) újra és újra kiadják, még hozzá különböző világnyelveken.

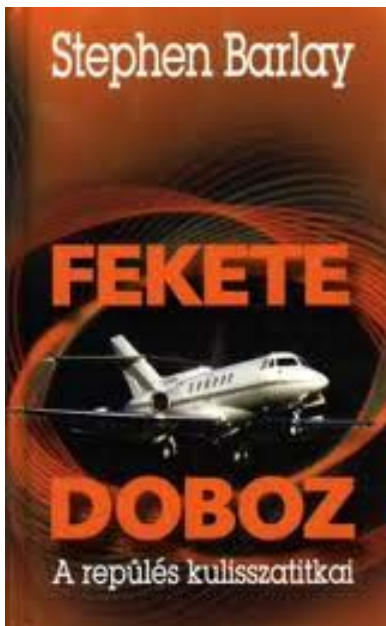
Bokor István már 1957 elején elhatározta, hogy ha ez a lengyel születésű Joseph Conrad-nak, vagy az orosz Vladimir Nabokovnak sikerülhetett, ő is beírja nevét az angol irodalom történetébe. Beiratkozott egy írótanfolyamra és közben néminemű zsurnalisztikai tevékenységgel járult hozzá ahhoz,

Sárközi Mátyás

Megélhet-e egy író
írásból?

hogy ne szoruljon teljességgel banktisztviselő felesége keresetére. S amikor elnyerte nyelvi biztonságát, egyre-másra születtek a kötetek. De miről? A prostituáltak szexuális rabszolgaságáról (kilenc nyelvre fordították le), a repülőgép-katasztrófákról, nagy tüzesetekről, meg az ipari kémkedésről. Mire megérett benne néhány regénytéma is, a stílusa teljesen automatizáltta, érzéketlenné vált.

Ami azt illeti, a szerencse mellé pártolt. Olvasta valahol, hogy a Temze torkolatvidékén, Londontól nem túl messze az iszapba süllyedve van egy hajóroncs. A lőszerszállító naszád a második világháború során kapott végzetes találatot, de az általa szállított hatalmas mennyiségű robbanószer nem detonált. Ha így lett volna, a légnyomás összedöntötte volna a brit főváros több külkerületét. Erről szólt Barlay István egyik fantáziadús könyve, amit óriási összegért megvásárolt egy filmgyár. Nem lett katasztrófa-film a történetből, de Bokorék (akkor már két gyerekkel) vehettek a pénzből egy csinos, kertés házat. Bokor Pistát három évvel ezelőtt agyvérzés érte, többé-kevésbé megbénult. Abban sok öröme tellett, hogy az egyik fia, Nick Barlay írásra adta a fejét. Az ifjabb Barlay neve kezd ismertté válni, de megélni, sajnos, egyelőre nem tud a könyveiből.

JÓNÁS TAMÁS

DOKUMENTÁCIÓ

1988

Korom. Aranykádak között állok.
Gondolkodom szuvas titkomon.
A lányok visítanak a Napra, ki szebb.
Gazdag fiúk táskáiban lapulnak a gondosan csomagolt szendvicsek.
Ajtók, ablakok egyformák. Idegen táj
a lakás. A fény hülye: ki-beugrál.
Nyitva a kád állkapcsa. Látom én, hogy ő a farkas.
Lakótelepi szoclakás. Minden erdőről elhallgatsz.

Dokumentáció

még volt meleg. a szavakban szeretett kis lakások rendje.
azt hiszem, vastag pulóverben voltál, és kék ingemben aznap este.
akkor a meleg: zsíros, illatos kenyér. akkor még nem fagyott
jegessé a szemem, és nem töredezték szét megkopoktatott hajnalok,
az időnek lassan nőtt a haja, mert haja volt, nem mohája.
meleg volt. pedig csak ketten bujtunk el szeretni egy kisszobába.
nem hiányzik. ha vashoz vagy formákhoz hasonlítanám a szívem,
nem a követelés, hanem a megszáradt finom tavalyi dió, az értelem
mondhatja ki ezeket a szavakat. mert elismerem, hogy minden elveszett.
és vannak dolgok, mire már nem talál rá közülünk senki.
de nem lehetek vérem, hitem és vállalt szakmám miatt ennél csendesebb:
leírom, hogy szerettelek, és jó volt melletted akármikor, akárminek lenni.

Új életem első axiómája

Csinos testekben rothadó a lélek.
A pusztulás lehelli illatát.
Én minden bűzös lakásban elélek.
Szerelmem illata hat, hogyha át.
Csikóként dobok le magamról nyerget,
s veszem magamra az eget.
Csak árt az Isten a hitemnek.
Az ördög tűzzel fenyeget.
Mikor a tűz az én vagyok, kék.
Szabálytalan lobogva hamvadok.
Amit szeretnék, mások is szeretnék.
Na, hess, madár, a szívben épp a szarka sok!

A versekhez Szilágyi Lenke fotóit társítottuk

Opacity: 3%

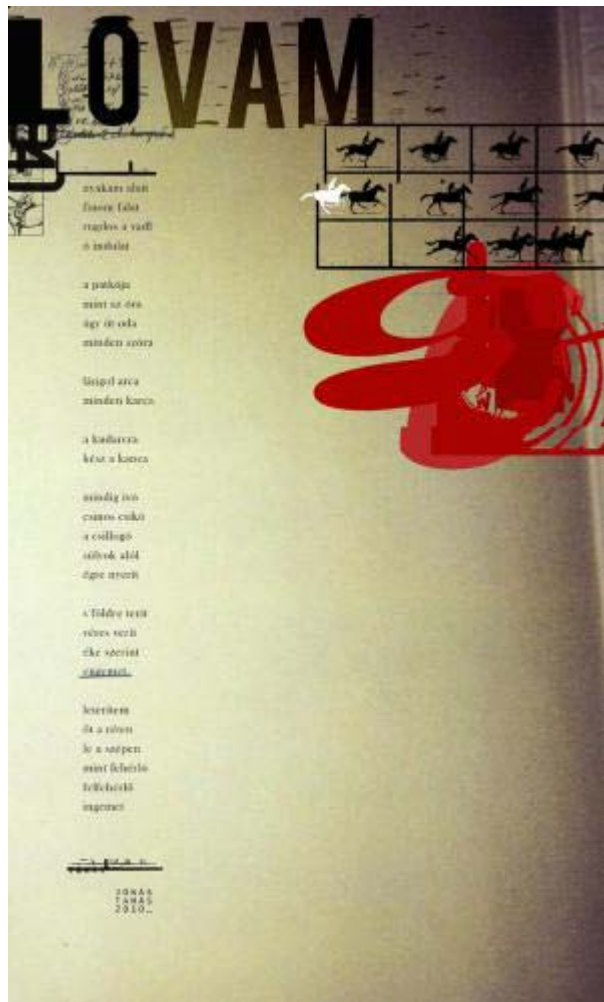
Ülünk az idő tűztől burjánzó, alánk szelidített lován.
Ragyogunk mi is. Arany a test, réz az emlékezet.
Ez a pokol volt, az pedig családi szánkódélután.
Egyre gyengül lopott mantrám: nem létezek, nem létezek.

BIRTOKVISZONYOK

Versposzterek

Lovam

nyakam alatt
finom falat
rugdos a vadl
ó indulat
a patkója
mint az óra
úgy üt oda
minden szóra
lángol arca
minden karca
a kudarca
kész a kanca
mindig ivó
csinos csikó
a csillogó
súlyok alól
égre nyerít
s földre terít
véres verít
éke szerint
engemet
leterítem
őt a réten
le a szépen
mint fehérló
felfehérlő
ingemet

Átváltozás

Múltamból, ami megmaradt,
szétfreccsent szerelem, megfélezzett idők.
Biztonságot az évek el
nem hozhattak, a lélekben a zúr az úr.
Mocskos konyhafalon lehet
jó tűzhely közelében, gyerekes csaták
végeztével a föld ilyen
élettel teli, és mégis a pusztulás
mintáit keni szertesét.
Egy biztos csak, a fájdalom:
éles kocka. Mi volt? Szív, ami verdesett...

Birtokviszonyok

a remény a gondolkodás szívritmuszavara
a siker a tehetség fasza
a szerencse a véletlen báli ruhája
a véletlen isten inkognitója
a szerelem csak a szeretet előjátéka
a tervek a szeretet vázlatai

Kísérletek a megváltásra

Tegnap reggel az én ezüst-istenem
átlépdelt hozzám a napfényes Dunán
Fénykésével sötét szövetingemen
lyukat vágott
Harminchat csendjének réznyilaival
rászögelt a mostra vadat a vadász
— Olcsóbb az olcsónál minden ami van
s nem volt vagy lesz
Kérdezni nem voltam ott akkor okos
— Szép vagy mint a bozon suttogtam bután
Fáradtan mint bármelyik anya hogyha mos
fölém görnyedt
Tegnap reggel az én ezüst-istenem
Szemembe csillogott kínálta magát
Nem kellett — tartottam inkább mindenem
itt mint odaát

Csuth Péter versposzter-tervei a Képgalériában nagyobb méretben, ám fekvő formátumban megtekinthetők.

Hogyan változott a Kosztolányi-kép a rendszerváltás óta mind a köztudatban, mind tudományos téren?

Azt hiszem, hogy nem nagyon. Kosztolányi értékelése leginkább a rendszerváltás előtt mutatott gyökeres változásokat, sokáig tiltott szerző volt, később pedig kötelező olvasmány lett belőle. A középiskolai oktatás szerves részét képezi mind a mai napig, onnantól kezdve, ahogy elnyerte a Nyugat-korszakbeli kánon csúcspozícióját. Egyszerre volt nagyon jó költő és prózaíró, aki tartósan a Nyugat élvonalához tartozott, bár az jól érzékelhető, hogy a rendszerváltásig költőként, utána prózaíróként értékelték elsősorban.

Most is a kisepikáját tartják frissnek és aktuálisnak, leginkább persze az Esti Kornélt.

De előkerültek olyan publicisztikai írások, amelyek akár jelentősen is érinthetnék ezt a képet.

Mindig is fognak előkerülni. Óvatos becslések szerint kb. 3000 cikkét nem ismerjük. Akár még azt a kérdést is fel lehet tenni, hogy ha ennyi írást nem

ismerünk egy embertől, akkor hogyan lehet róla képet alkotni, sőt bármit mondani, állítani. Van egy nagyon paradigmatis időszak Kosztolányi munkásságában 1919 és 1921 között, amikor egy szélsőjobbaldali politikai napilap munkatársa volt. Nyilvánvaló és részben bizonyítható, hogy jóval többet dolgozott és írt ide, mint amennyi a ma ismert, névvel jelzett cikkeinek a száma. Alapos szűrőn kell átfésülni a névtelen publikációkat. Változhat a Kosztolányi-kép, de nagy valószínűséggel mégsem fog.

Miért nem foglalkoztak eddig Kosztolányi publicisztikájával?

Korábban ezt az időszakot erősen próbálták mentegezni. Elég, ha megnézed Kiss Ferenc monográfiáját 1979-ből (*Az érett Kosztolányi*). Egy olyan védőbeszédet mond mellette, ahol próbálja filológiai alapra helyezni azt a saját morális megközelítését, hogy Kosztolányi eleve nem írhatott ilyeneket.

Dehogynem! Korábban volt egy kvázi politikai kód, ami miatt nem foglalkoztak ezzel, manapság inkább poétikai megfontolások mondatják ezt. Nem illik bele a képbe. Holott autográf levelezés bizonyítja, hogy antiszemita cikkeket írt, tehát ez megkérdőjelezhetetlen, még a szakma legismertebb képviselői számára is.

Kosztolányi antiszemita volt?

Nehéz kérdés, mert az antiszemitizmus fogalmát is tisztázni kellene hozzá. Az tény, hogy amivel én foglalkozom, például a levelezéssel és életrajzi tényekkel, abból jól látszik, hogy fiatal korában otthon, Szabadkán olyan szociológiailag jól körberajzolható térben nőtt fel, amelyben erősek voltak az antiszemita hangok. Csáth Géza gyermekkori naplóiban is elég sok antiszemita megjegyzés található, melyek egy része ráadásul Kosztolányihoz kapcsolódik. Ezekre persze még rá

Kosztolányi- titkok

Beszélgetés **Bíró-Balogh Tamással**

lehetne fogni, hogy kamaszos szidalmazások. De 1908-ban Fülöp Lajosnak igen keresetlen szavakkal szidta azt a Nyugatot, ahol maga is dolgozott. Megvan az autográf levele, amelyben zsidó pártszövetkezetnek tartja és nevezi a Nyugatot. Később az 1919-es eseményeket követően, amikor a családjától elszakították és hat évig nem mehetett haza, mindez kapott egy olyan érzelmi megerősítést, hogy a korábbi elfojtott érzések előtörttek, s a gátak átszakadtak benne. Vannak olyan dokumentumok, autográf levelek, s nevéhez kötődő könyvek, például

a Vérző Magyarország, amelyekben megjelenik a zsidó- és az idegenellenesség. De azt természetesen nem lehet mondani, hogy Kosztolányi élete végéig antiszemita volt, és azt sem, hogy úgy volt antiszemita, mint egy 30-as, 40-es évekbeli fasiszta politikus. Ráadásul aktív politikai újságíró időszakában sem általánosított, és soha nem a zsidóságot, hanem annak konkrét tagjait, illetve kisebb csoportjait bírálta. Ugyanakkor felesége és barátainak jó része zsidó származású volt, akik közül Füst Milán ezután évekig nem állt szóba vele, de később megbékélt, miképp Somlyó Zoltán is; hiszen élete végén Kosztolányi elfordult korábbi nézeteitől.

Hogyan teszed helyre magadban azt, hogy miközben Kosztolányi kiváló író volt, ilyen nézeteket vallott?

Heideggert is helyre teszi az ember. Nehéz ezt belátni, de egy személyiség így alkot egy egészet. Ráadásul Kosztolányinak ez az időszaka erőteljes hatással van későbbi műveire. Gyakorlatilag az, hogy a kései prózája annyira szerethető és értékelhető, innen eredeztethető.

A publicisztika nélkül nem válhatott volna ilyen színvonalas prózaíróvá? Semmiképp.

Most éppen a Kosztolányi-levelezést rendezed sajtó alá, ami a kritikai kiadás sorozatának újabb állomása lesz. Milyen újdonságokat tartogat ez a vállalkozás?

Egy olyan kötet készül, ami oda-vissza levelezést közöl, tehát bemutatja az írott és a kapott missziliszeket is. Az egész úgy képzelhető el, mint egy dialógus, tehát a kérdések és válaszok nemcsak kiegészítik, hanem feltételezik is egymást. Az olyan kiadványok, amelyek csak Kosztolányi leveleit publikálták, mindenféleképpen hiányosak, ezt nem is kell túlságosan magyarázni. A most kiadandó levelezésnek a mennyisége ebből adódóan rendkívül megnőtt. Emellett a Réz Pál-féle, 1996-ban megjelent gyűjtemény óta eltelt másfél évtizedben kb. 200 Kosztolányi által írt levéllel ismerünk többet. Voltak korábbi kiadások, ahol politikai okok miatt cenzúrázva tettek közzé egy-egy levelet. A kritikai kiadás arra jó, hogy mindent kézirat alapján

elemzünk, és a jegyzetek, a feltárt újabb vonatkozások fogják árnyalni és pontosítani az eddigi Kosztolányi-képet.

Internetes kiadása lesz-e ennek a vállalkozásnak?

Úgy tudom, hogy tervezik, sőt, már van, ami elérhető a www.kosztolanyioldal.hu címen, a betegségének és a halálának a dokumentumai elég régen megtalálhatók itt. Arany Zsuzsanna munkája, már nyomtatásban is megjelent ez a kötet. Az Édes Anna kritikai kiadásának egy korábbi változata szintén fent van évek óta, ez Veres András munkája. A tavalyi év végén nyomtatásban is megjelent.

Legmerészebb számítások szerint mikor várhatjuk a levelezés a kiadását?

Folyamatosan szállítom az anyagot a lektoroknak, idén meg kell jelennie az első kötetnek. A Réz Pál-féle kiadás 1400 levelet tartalmaz, most járunk közel 3000-nél, tehát itt elég nagy bővülés várható, több kötetből fog állni. Az első kötet csak a korai éveket tudja majd átfogni, ekkor kevesebb, de hosszabb, úgynevezett irodalmi levél született. Van például egy közel negyven oldalas Babits-levél is. Később ezek rövidülnek.

Lehet tudni, hogy mivel folytatta Kosztolányi a legintenzívebb levelezést?

A korai években, mint az közismert, a Babits–Juhász–Kosztolányi-levelezés a legjelentősebb. Ez persze kényszerű egyszerűsítés, mert a triász valójában kvartett volt, hiszen a fiatal filozófus, Zalai Béla is közéjük tartozott. Csak éppen ő korán, az első világháborúban meghalt, s így nem

futhatta ki magát, ráadásul kéziratos hagyatéka is – a hozzá írott levelekkel együtt – nagy valószínűséggel megsemmisült. Kosztolányi fiatal kori kapcsolathálózatában az egyik legerősebb kapocs – rajtuk kívül – Csáth Géza. Kettejük viszonyát némiképp majd át lehet értékelni a levelezés alapján, mert nem egy fontosnak tetsző levél előkerült. Később Kosztolányi a legtöbb levelet a feleségének írta, elég gyakran voltak távol egymástól a felesége gyógykezelése és Kosztolányi utazásai miatt. Sokat levelezett vidéki kiadóival, a békéscsabai Tevan Andorral és a gyomai Kner Imrével. Viszonylag sokat ír Füst Milánnak és egy időben Balla Ignácnak. Ugyanakkor Karinthyval vagy Osváttal például gyakorlatilag nem érintkezett írásban, mert sűrűn találkoztak. Az irodalmi kapcsolathálózat azonban az idővel változik, Juhásztól, Babbitól elhidegült, Zalai, Csáth meghalt, Knerrel és Tevannal a szakmai kapcsolat a 20-as években véget ért. Nincs még Kosztolányi-életrajzunk, vagyis egy részletes, nagy, életrajzi adatokra épülő monográfia. A levelezés majd ehhez is jó alapot fog nyújtani.

Hogyan jutottál el ennyi Kosztolányi-levélhez?

*... beírta... és a jegyzetek...
... a felismerés...
... a legintenzívebb...
... a halálának...
... a dokumentumai...
... a megjelent...
... a változata...
... a nyomtatásban...
... a tavalyi év...
... a legjelentősebb...
... a kényszerű...
... a kvartett...
... a fiatal...
... a filozófus...
... a Zalai Béla...
... a közéjük...
... a tartozott...
... a éppen ő...
... a első...
... a világháború...
... a meghalt...
... a s így nem...
... a futhatta ki...
... a magát...
... a ráadásul...
... a kéziratos...
... a hagyatéka...
... a is – a hozzá...
... a írott...
... a levelekkel...
... a együtt – nagy...
... a valószínűséggel...
... a megsemmisült...
... a Kosztolányi...
... a fiatal kori...
... a kapcsolathálózatában...
... a az egyik...
... a legerősebb...
... a kapocs – rajtuk...
... a kívül – Csáth...
... a Géza. Kettejük...
... a viszonyát...
... a némiképp...
... a majd át lehet...
... a értékelni...
... a a levelezés...
... a alapján, mert...
... a nem egy...
... a fontosnak...
... a tetsző levél...
... a előkerült...
... a Később...
... a Kosztolányi...
... a a legtöbb...
... a levelet a...
... a feleségének...
... a írta, elég...
... a gyakran...
... a voltak távol...
... a egymástól...
... a a felesége...
... a gyógykezelése...
... a és Kosztolányi...
... a utazásai...
... a miatt. Sokat...
... a levelezett...
... a vidéki kiadóival...
... a a békéscsabai...
... a Tevan Andorral...
... a és a gyomai...
... a Kner Imrével...
... a Viszonylag...
... a sokat ír...
... a Füst Milánnak...
... a és egy...
... a időben...
... a Balla Ignácnak...
... a Ugyanakkor...
... a Karinthyval...
... a vagy Osváttal...
... a például...
... a gyakorlatilag...
... a nem érintkezett...
... a írásban, mert...
... a sűrűn...
... a találkoztak...
... a Az irodalmi...
... a kapcsolathálózat...
... a azonban...
... a az idővel...
... a változik...
... a Juhásztól...
... a Babbitól...
... a elhidegült...
... a Zalai, Csáth...
... a meghalt...
... a Knerrel...
... a és Tevannal...
... a a szakmai...
... a kapcsolat...
... a a 20-as...
... a években...
... a véget ért...
... a Nincs még...
... a Kosztolányi-...
... a életrajzunk...
... a vagyis...
... a egy...
... a részletes...
... a nagy...
... a életrajzi...
... a adatokra...
... a épülő...
... a monográfia...
... a A levelezés...
... a majd...
... a ehhez...
... a is...
... a jó...
... a alapot...
... a fog...
... a nyújtani...
... a Hogyan...
... a jutottál...
... a el...
... a ennyi...
... a Kosztolányi-...
... a levélhez?*

Legalább egy évtizede foglalkozom a gyűjtőmunkával. A levelezés nagy része közgyűjteményben található, a hagyatékot őrző MTA Könyvtárának Kézirattárában, az Országos Széchényi Könyvtárban, a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Viszont még a hagyaték közgyűjteménybe kerülése előtt számos darab külön utakra indult, s az idők folyamán más intézményekhez és magángyűjtőkhöz került. Így például a szegedi Móra Ferenc Múzeum irodalomtörténeti gyűjteménye is őriz Kosztolányi-levelet. Nekem is van, más gyűjtőknek is van. Ez utóbbiakat a legnehezebb földéríteni.

Hány Kosztolányi leveled van? Mennyit vallasz be?

Személy szerint nekem egy Kosztolányi-levelem van, ezért egyet vallok be. Magángyűjtőktől beszerzett fotómásolatom viszont sok van. Nekem minden kéziratot látnom kellene a kritikai kiadás miatt, de vannak magángyűjtők, kéziratgyűjtők, akik elzárkóznak a segítség elől. Mások viszont szívesen együttműködnek. Nyilvánvaló – és ezt ki kell mondani –, hogy a Kosztolányi-levelezés, sajnos, nem lesz teljes egészében megismerhető.

Nagyon érdekes műhelymunkát folytatsz Kosztolányi kapcsán, hiszen egy olyan közösség is tud segíteni, akik az ismerőseidből állnak és bizonyára nagyon sok filológus is beletarozik ebbe a körbe. A Facebook-üzennőfalra gondolk.

Sokszor hisz az ember a régi közmondásoknak: több szem többet lát. Magyarországon, de a világon sincs olyan tudós, aki mindent tud. Így én nem szégyellek kérdezni. A Kosztolányi-levelezésben minden utalásnak utána kell menni, ami vagy képzőművészekre, vagy zenére utal. Ezekben nem vagyok járatos. Ha már létezik egy olyan közösségi fórum, ahol nagyon sok szakavatott barátom lehet, akár online is, akkor nyilvánvalóan fel fogom tenni a kérdést, hátha válaszolnak. A kapott válaszokat később természetesen ellenőrzöm, és majdan a "Facebook-os" segítőimnek is köszönetet fogok mondani.

Érdekes ötlet a tudományos munkában.

Régebben is így működött, csak akkor más volt a fórum.

Kávéházban beszéltek meg ezeket?

Vagy levélben. Régebben is készültek levelezéseknek kritikai kiadásai. Biztos vagyok benne, hogy a sajtó alá rendező ott is többeket körbekérdezett egy adott problémáról. Annyiban lógoz ki a Kosztolányi-munkacsoport tagjai közül, hogy vidéki vagyok. A többiek legalább az Intézetben (*a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete – a szerk.*) vagy egyetemen össze tudnak ülni, meg tudják kérdezni egymást.

Van-e még valami más a tarsolyodban?

A filológiai kutatásoknak mindig vannak hozadécai, apróbb közlemények, amelyek rögzítenek egy-egy tényt. Nem régen pl. előkerült egy Pardon-cikknek a kézírata, amit történetesen nem Kosztolányi írt. Korábban említettem, hogy hiányzik a nagy életrajz, a monográfia, amely klasszikus, nagy költőinknek, íróinknak kijár. Tervezgetek, készülgetek erre, és jelenleg a megírásnak abban a szakaszában vagyok, hogy amit tudok, azt megírom, amiről nem tudok biztosan, abba nem megyek bele, nehogy az elődeim sorsára jussak. Amikor majd a Kosztolányi-levelezés készen lesz, akkor rendelkezem egy kézzel fogható empirikus tudásanyaggal. Ebből jó fokon el lehet majd kezdeni az előtanulmányokat, de az egészen még nagyon sokat kell dolgozni. És kell hozzá egy teljes kritikai kiadás.

A kortársak már a spájzban vannak

Beszélgetés Hegedűs Jánossal

Mikor és milyen indíttatásból kezdte fotózni?

Ez egy pénzes sport, ezért 28 éves koromig nem volt erre lehetőségem. Majd kölcsönkaptam egy kis kompakt gépet, és ahogy a kezembe került, elkezdtem a napjaimat dokumentálni.

Naplófotózással indult?

Igen, ez még ma is tart. Minden napomat befotózom, és pontos dátum szerint kategorizálom. Amikor még gyerekek voltunk, nagyon drága volt egy filmnek az előhívása, így ez elérhetetlennek tűnt. Ez a helyzet is túlmisztifikálta fejemben a fotózást, azért az első 25 évemről alig van fénykép. De amikor kezembe kaptam az első digitális gépet, rögtön kattintgatni kezdtem.

Létezik olyan fórum (blog, weblap), ahová ezek a naplófotók felkerülnek?

Nem, ez teljesen magánjellegű. Korábban is bennem volt ez hajlam, mert dátumokat jegyeztem meg hihetetlen pontossággal. Ezzel a környezetem idegeire mentem, amikor egy beszélgetésen folyton kijavítottam a megszólalókat, hogy „ez nem akkor volt“. De naplót soha nem írtam, mert ahhoz lusta lennék.

Március 10-én nyílt meg első magyarországi kiállításod a Fonóban 22 kortárs művész portréfotóiból. Miért van szükség arra, hogy kortárs alkotók arcképeit megörökítsük?

Van színész, fotóművész, költő és szerkesztő is az anyagban. Amikor elkezdtem fotózni a különböző irodalmi esteken, nem volt bennem tudatos gyűjtési szándék egy leendő kiállításra, hanem a korábban említett magánjellegű napi dokumentáció működött. Majd egy hatalmas anyag halmozódott fel.

A hatalmas anyagból milyen szempontok és munkafolyamat alapján állt össze a kiállítás?

A Fonó kért fel Facebook-os ismeretség alapján a kiállítás megrendezésére, és a 22 kép egy kompromisszum eredménye. De tervezek egy sokkal bővebb nagykiállítást is, ahol az összes ilyen jellegű munka szerepel. Dézsi Judittal már megbeszélések folynak, hogy egyszerre állítjuk ki portréinkat ezzel a tematikával „A kortársak már a spájzban vannak“ címmel. Ennek érdekessége, hogy a fotókat egy valódi kamra kellékei vennék körül:

felakasztott kolbász, hentesáru, nagymama lekvárja. Aki betér a kiállításra, a spájzban falatozhat is. Ehhez képest a Fonóban egy kivonatot, metszetet láthat az érdeklődő.

Mi volt ez az említett kompromisszum a 22 fotóval?

Az egyik technikai és szakmai jellegű, a másik egy fontos emberi oldal. A képen szereplőket ismerem, és olyanokat választottam, akiket szeretek. Sajnos nem kerülhetett az anyagba mindenki, majd legközelebb.

Külföldön milyen kiállításaid voltak, vannak?

Most Frankfurtban egy koraszülött-fotósorozat látható. De ez több német városba vándorol tovább. Felkértek még innen két sorozatra, ezek közül az egyiknek a témája a szülőszoba, a másiknak pedig egy rehabilitációs osztály, ahol sérült gyerekekkel foglalkoznak. Ez a három anyag másfél éven belül egy nagy tárlattá bővül Berlinben. A kortárs költők anyagát is szeretném kivinni Berlinbe. Ott már német nyelven a versek is olvashatók lennének. Ez lenne az én szubjektív kortárs magyar irodalmam.

Mikor láthatjuk mindezt Magyarországon?

Nem jön Magyarországra. Egyrészt rengeteg költséggel jár, és nincs rá fedezet.

Támogatód sincsenek?

Magyarországon nincsenek. Németországban van, ott az állam támogatja a munkáim megjelenését.

Akkor nagyon sarkítva ez a fotósorozat a te „torinói lovad“.

Mondhatjuk így is.

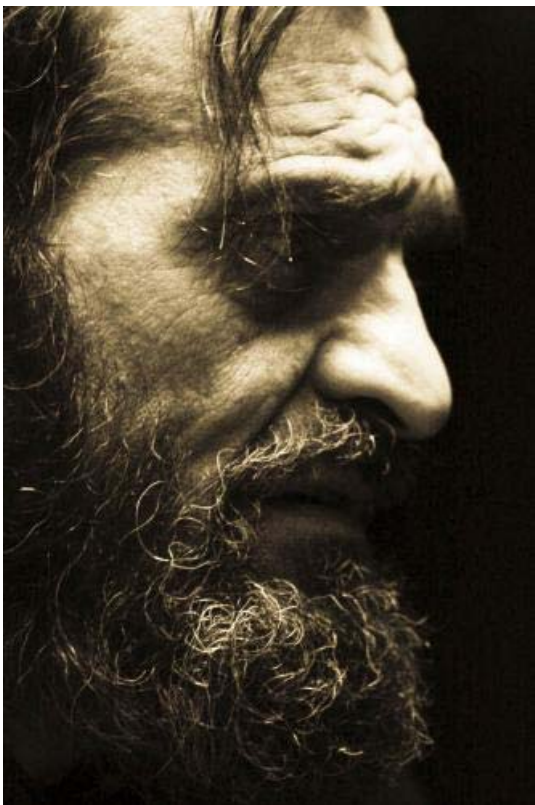
A 22 portréfotón túli képeid erős szociális érzékenységet tükröznek. Mi ennek az oka? Küldetéstudat?

Egyszer Kántás Balázs, a verseskötetem szerkesztője közölte velem, hogy én márpedig képviseleti költő, alkotó vagyok. Rám sütötte ezt a bélyeget. Másrészt Békés megyéből származom, ott mindennapos a nyomor – és ha akarom, ha nem, ezek az egzisztenciális küzdelmek, tapasztalatok munkáimon meglátشانak. Nem tudom levetkőzni ezt, és megjátszani a középosztálybelit, a kávéházba járó polgárt. Így és itt szocializálódtam.

Nemrég jelent meg a Csodavárás című versesköteted. Hogyan súlyozod saját életeden belül a fotózást és a költészetet?

**Készítette: Boldog Zoltán
A cím mellett látható fotót
Szócs Tekla készítette**

Nem a fotó, de még nem is a vers volt előbb, hanem a rajz. Sokáig illusztráltam. Szokásos történet: 16 éves koromban egy lány mindent megváltoztatott, ekkor éreztem: a rajzokkal nem tudom kifejezni, amit szeretnék. Majd jöttek a versek, de az nagyon személyes műfaj, míg a képeknél belebújhatok egy szerepbe. El tudom rejteni magam más arcképében, a közvettség a meghatározó. A versnél nincs és nem lehet mellébeszélés.

Gondolkodtam, hogy mi köti össze a fotóművészetet és a lírát tematikailag. Az egyik lehetséges állandó: a nő. Mennyire van szükséged modellekre és múzsákra?

A "lehetséges állandó" – jól látod. Sohasem gondoltam, hogy a fotózáshoz szükségem lenne múzsákhoz, a kép látásához, rögzítéséhez más kell. Magányos dolognak valloam a fotózást, a keresőben már csak a kép létezik, nem létezik más, és ezer dologra kell egyszerre figyelni, sokszor nem is lenne időm arra, hogy valami múzsát hívjak segítségül. A múzsák ilyenkor pihenhetnek.

Vannak megbízásaid?

Legutoljára Török Ádám új lemezéhez készítettem borítófotókat, és a Magna Cum Laude frontembere, Mező Misi kedves barátom is felkért egy új album

borítójának elkészítéséhez. Még nagyon kezdeti szakaszban van a dolog. Nem szeretnék erről többet mondani.

Meg lehet-e élni ma művészi fotókból Magyarországon?

Biztosan nem. Aki fotózik, egyszerre több vasat tart a tűzbe, például rendezvény- és stúdiófotós is. Tág fogalom a "művészi fotó". Rengetegen fotóznak jól. Ki kell tűnni valami egyedi látásmóddal, különben annyira lesz az ember egyedi, mint a másik több száz fotós. Most olyan szerencsés egzisztenciális helyzetben vagyok, hogy nemet mondhatok például egy esküvői fotózásra. Ezt egyébként sem csinálnám soha.

Miért nem?

Megőrülnék attól, hogy tömény giccset kell gyártanom vadidegen embereknek. Barátaimnak készítenék, de csak baráti alapon. Egy idő után biztosan idegesítene a násznép.

Miért érdemes ma Magyarországon művészettel foglalkozni?

Fogalmam sincs.

A nehéztüzérség élén

Beszélgetés Balázs Imre Józseffel

Rengeteg dolgot csinálsz egyszerre: szerkesztesz, verset, tárcát, kritikát, tanulmányt írsz, tanítasz, irodalmi esteket és autót vezetsz, gyereket nevelsz, kitüntetést veszel át. Melyik érzi igazán magáénak a díjat: a szerkesztő-irodalomszervező, a költő, a kritikus, a tanár vagy az irodalomtörténész?

A sofőri státus valamiért nem bukkan fel a díj indoklásában, ezúttal a "költő, irodalomtörténész, szerkesztő" szerepeket díjazták – ez már így is három szerepkör. Mindhárommal kapcsolatban vannak további terveim, a József Attila-díj pozitív jelzése tehát reményeim szerint nem valami lefutott ügyet értékel, hanem olyasvalamit, ami még folyamatban van.

Mennyire kell kulturális menedzserré válnia egy (fő)szerkesztőnek? Hogyan húzható meg a határ a klasszikus szerkesztői-szöveggondozói munka és a marketingszakember szerepe között?

A szöveggondozás és a kapcsolattartás a szerzőkkel az alap – minden más ezután következik, erre épül rá. Mindig lesznek olyan szerkesztők, akik kizárólag a szövegekkel való foglalkozásban élnek ki mániájukat; azt hiszem, egy jól működő szerkesztőségben leosztódnak a szerepek, mint ahogy egy családban is. Emellett nekem már a 2008-as főszerkesztővé válásom előtt is eléggé kijutott a különféle szervező és adminisztrációs munkából, pályázatok írásából és effélékből. Vannak ennél izgalmasabb dolgok az életben, de persze van sikerélmény is, ha jól összejön egy rendezvény, vagy sikeres egy pályázat.

De van egy másik mániám ezzel kapcsolatban – és ez nem ugyanaz, mint a "marketingszakember" felőli megközelítés: hogy a folyóirat a maga hagyományos értelmében kevés a mai kulturális térben. Mi például rengeteg rendezvényt szervezünk a Korunknál, havonta akár négyet-ötöt is, amelyek általában jelentős közönséget vonzanak. Annak, hogy egy kulturális érték célba érjen, megtalálja az érdeklődő közönségét, a nyomtatott folyóirat csak egy lehetséges útja a sok közül. Az eseményjelleg és a személyesség egyre fontosabb. A szerkesztő egyre sűrűbben lépi át az írásbeliség határait, és persze az írásbeliség korlátait is.

Miért érzed fontosnak, hogy a Korunk tematikus számokkal jelenjen meg?

Talán éppen az eseményjelleg miatt. Ha egy jól összeállított lapszám készül valamiről, ami érdekes, az könnyen eseménnyé válhat. Persze nem csak mi

akarjuk hónapról hónapra létrehozni az eseményeket, legalább annyira fontos, hogy a már létrejött jelentős, érdekes dolgokra reflektáljunk. Ezért van az, hogy a Korunk csak úgy felerészben közöl tematikus anyagot, a lapterjedelem többi részében mindenféle aktualitás helyet kaphat.

Milyen szerepet szánsz a folyóiratnak az erdélyi kulturális életben a többi irodalmi laphoz (Helikon, Székelyföld, stb.) képest?

Hadászati metaforával élve a Korunk a nehéztüzérség. Azt gondolom, mindegyik erdélyi lapnak sikerült jól körvonalozott identitást kialakítania magának – a Korunk alapműfaja az esszé és a tanulmány, és ebben máris eltér a többi említett laptól. Ebből is következik, hogy a Korunk elsősorban világgértelmezést tud nyújtani, és gyakran a még formálódóban levő dolgokkal kapcsolatban: kiemelten figyel a kortárs, új jelenségekre kultúrában, művészetekben, társadalmi környezetben. Próbáljuk megtartani ugyanakkor a lap rugalmasságát is: sok a fiatal szerző, az innovatív megközelítés, a tudományos világ számára pedig afféle köztes tér vagyunk, ahol a szakudós más szakmák képviselői, vagy általában az értelmiségi közönség előtt szólal meg jellemző módon, és nem "záródik be" saját szakmájába.

Mit tapasztalsz: sikerül eljutnia a Korunknak az anyaországi olvasókhoz?

A lehetőség mindenestre megvan rá, ez sokat alakult az elmúlt években. A honlapunkat, ahol friss anyagok is vannak, és teljes terjedelemben elérhetőek az archív lapszámaink, nagy arányban nézik például Magyarországról, a nyomtatott lap pedig jelen van az országos lapterjesztő hálózat boltjaiban, nagyobb standjain. És persze a nagyobb magyarországi könyvtárak is megrendelnek bennünket. Van ugyanakkor az a számokban nem mérhető visszajelzés is, ami időnként visszajut hozzánk, és ami

informálisan jelzi, hogy az egyetemeken, a szakmában vagy akár a középiskolákban figyelnek a Korunkra. Szóval nem panaszkodom.

Irodalomtörténészként vonzódsz az avantgárdhoz. Közel érzed saját költészetedet az avantgárd különböző irányzataihoz?

Érdekel és foglalkoztat az avantgárd, mert a határterületeken jár, nagyon tudatosan és programszerűen. A saját verseim általában visszafogottabbak voltak, bár kísérleteztem már vizuális jelentésekkel vagy halandzsahangzásokkal. Azt hiszem, erősebb avantgárd-nyomok majd egy következő kötetemben lesznek érzékelhetőek, egyre jobban inspirál a harmincas-negyvenes évek francia és román költészete.

A Fogak nyoma c. kötetedben számos versre rásüthető a szürrealizmus bélyege, és ahol tetten érhető az alanyiség, ott is gyakran az álom dominál. Miért rejtegeted ennyire az alanyt?

Éz zsigeri dolog: nem vagyok egy extrovertált alkotó. Én önmagában nem látok nagy tétet sem az alany elrejtésében, sem a világ elé vitelében. Ha valami nagyon

KORUNK
FORUM • KULTÚRA • TUDOMÁNY

ANKERÓ ALIZ
BALÁSI IMRE JÓSEF
BÁNYI MIHÁLY ZSÓFIA
PÉTER KATALIN
GAZDI JÓSEF
KATONA ÉVA
MERESZEV KIRIL
LÓDINAI TAMÁS
MÉNYI JÓZSEF
TÓTHAI ORSI
PÁL JÓHÉ
TÓTH ANDRÁS
SZA SITTÉN
BÉNYI ZSÓFIA
SZABÓ ROBERT CSABA
SZAFYK KENDI
TÓTH ANDRÁS
ILÁSI VORONCA
TÓTH ANDRÁS

4

REKLÁMFOGÁSOK

III. FOLYAMAT
2009.
APRILIS

másnak akar látszani, mint ami valójában, ott görcsök lesznek, és az nem jó. Néha egy-egy korszak magára ismer egy-egy harsányabb, vagy máskor egy-egy rejtőzködőbb attitűdben, hangnemben. De ez már a történelem játéka.

A gyerekvers az apaságból adódik, vagy meghúzódik mögötte valami más poétikai szándék?

Az apaságból adódik, igen, és remélhetőleg meghúzódik mögötte valami más is: szándék vagy lehetőségek keresése, inkább ez utóbbi. Azt figyelni, ahogy a gyerekek felépítik saját világukat, nyelvüket, identitásukat, nagyon erős élmény, és igyekszem nem elmenni mellette. Gyűl az anyag egy második gyermekverskötethez.

Az irodalomszervezői tevékenységednek egy érdekes oldala a Korunk Akadémia. Mi a célja ennek a kezdeményezésnek?

Több ága-boga is van, de most talán az írói estsorozatról kellene beszélni elsősorban. Kolozsváron évekig inkább szűkebb körű bemutatkozó estek, könyvbemutatók zajlottak egy-két fesztiválszerű eseménytől eltekintve. Én arra gondoltam, hogy érdemes volna egy olyan sorozatot kitalálni, ahol valóban jelentős, ismert írókat láthat, hallgathat a kolozsvári közönség (nagyjából havonta egyszer), és az esteknek egyaránt fontos része a beszélgetés írásról, életútról, új könyvekről, illetve maga az irodalmi szöveg. 2009 tavasza óta zajlanak ezek az estek, és nagy öröm számomra, hogy Oravecz Imre vagy Krasznahorkai László például először jártak Erdélyben ennek a sorozatnak a keretén belül, vagy hogy Balla Zsófiának, Dragomán Györgynek, Szabó T. Annának ezek voltak az első kolozsvári szerzői estjei. A közönség felfedezte magának a sorozatot, és lényegében kinőttek a helyszínt, ahol eredetileg elindítottuk. Krasznahorkai László, Parti Nagy Lajos vagy Varró Dániel estjein hozzávetőleg százötven fős volt a hallgatóság, Závada Pál és Spiró György is teltházat vonzottak. A másik, számomra fontos visszajelzés egy román rendezvényszervező sráctól jött, aki végignézte Bartis Attila és Kemény István estjét anélkül, hogy túl sokat értett volna belőle, aztán azt mondta, hogy az írói esteknek az ilyesfajta dramaturgiája ismeretlen volt számára korábban, és el is indított egy estsorozatot kortárs román írókkal, ahol a kötetlen beszélgetés és a felolvasás aránya nagyjából hasonló ahhoz, ami a Korunk Akadémia-esteken szokott történni.

Jó az esélye annak, hogy egy-egy ilyen személyes találkozás után a közönség az esetleg korábban nem ismert művekre is kíváncsi lesz. De hát ezt már végképp nem én találtam ki.

Miért érzed szükségét a tanításnak?

Nem készültem tanárnak, sokáig tartottam tőle. Aztán menet közben, nyári táborokban, különféle műhelymunkákon diákokkal, középiskolásokkal látszott, hogy ez talán mégis működhetne, így kerültem

a kolozsvári Bölcsészkar Magyar Irodalomtudományi Tanszékére. Sokat alakult az elmúlt tizenöt évben a hallgatók világképe, tájékozottsága, tájékozódási iránya. Izgalmas interakcióba lépni ezzel a változó közeggel: nagyon át tud alakítani az emberben néhány olyan dolgot is, ami erősen rögzültnek tűnt korábban.

Gyakran kritikusként is hallatod a hangod. Mi a kritika szerepe a mai magyar irodalomban? És milyen súlya van egyáltalán?

A "szakma", az írókat is beleértve, tudni szokta, hogy melyik kritikusra, esetleg milyen fórumon megjelenő kritikára érdemes odafigyelni. Ez nem változott. Az viszont mára egyértelmű, hogy a kritikai visszhangnak nincs például befolyása az eladási mutatókra. Az olvasás egyre jellemzőbben beállt arra az üzemmódra, ahol az ismerős/informális vélemény többet számít az intézményesen közvetített véleménynél. Ezt a tendenciát jól jelzik bizonyos személyes blogok vagy mikroblogok, ahol nem feltétlenül profi olvasóként beszélnek könyvekről az emberek, hanem laikusként. A kritika ebből a szempontból egy réteggkultúra elemévé vált, ezt a réteggkultúrát

viszont én nagyon fontosnak tartom, éppen a professzionális visszacsatolás miatt.

Mi lesz a következő lépés a majdani Kossuth-díj felé?

A mindenkori mai napra figyelés szerintem a jó stratégia, kicsit több is stratégiánál talán. A díj jól esik, de nem egy majdani díj miatt küldöm ma nyomdába az épp összeállt Korunk-számot.

Készítette: Boldog Zoltán

A boszorkányok, a harcosok és az álom

Beszélgetés György

Sokoldalú író vagy, nemcsak novelláid és regényeid, de publicisztikai írásaid is tanúsítják, hogy nyitott és kritikus szemmel jársz a világban. Közhelyes kérdés ugyan, de mégis: mi kell ahhoz, hogy valaki hitelesen írjon, jó író legyen?

Erős ilyenkor a kísértés, azt mondani: ha én ezt tudnám... de igazából mindenki tudja. Őszinteség kell. Akkor is, ha ez az őszinteség

kellemetlen, néha sértő, de sosem öncélú. Azt hiszem, aki az *ember* névre méltó, előbb-utóbb, úgy harminc év körül eldönti, számára mi az, ami fontos, melyek az alapvető értékek, és ezektől eltérni megbocsátható, de nehezen feldolgozható. A többi "csak" tehetség, lehetőség, csillagállás, és egyéb szubjektív körülmények kérdése.

"Magyar író valahonnan a középpályáról, jóderékszékely, gyimesi csángó, macsó állat, érzékeny lélek, megszállott lovasember, előítéletekkel teljes publicista, Vazul macskám kedvenc gazdája, elvetemült nőimádó, ókonzervatív jellem, barátaim barátja. Ilyenekkel szeretek magamnak bókolni" - olvashatjuk tőled. Aki csak a magyar írókat ismeri belőled, könnyen a többi jellemvonásra is következtethet az írásaidból. Kijelentethetjük, hogy önmagadat írod meg?

Egyértelműen. Hiszen magamat ismerem a legjobban, de egy emberélet sem elég ahhoz, hogy magadat megismerd. Azért jó, ha törekszünk rá. Nagy egóval rendelkező, kissé narcisztikus ember vagyok, ezt kár lenne tagadni: de legalább belátom ezt a hibámat, és látod, már újra megdicsértem magam... Nos, ami az idézett felvezetést illeti, változatlanul így van. Nem tartom magam jobbnak, de rosszabbnak sem a magyar irodalmi élet meghatározó részénél. (Más kérdés, számomra ki(k) a meghatározó(k)). Erőteljesen befolyásolja habitusomat, gondolkodásom, hogy csángó vagyok, székely, magyar, európai, férfi és keresztény. Ha ezzel valakinek baja van, nem az én hibám. Szeretem az állatokat, a nőket, a barátaimat, a sorrend nem főtétlen ugyanez. És igen, erősen konzervatív ember vagyok, de abból a fajtából, aki azt mondja: "ne úgy élj, ahogyan én élek, hanem úgy, ahogyan

én mondom.“ Nos, ha ez nem elegendő ahhoz, hogy egy életen keresztül írhassek erről, akkor megvárom a következő lehetőséget...

”Vannak képek, amelyek halálig, és talán azon túl is kísérik az embert. Kevesen figyelnek ezekre a képekre, és jelentőségüket nem ismerik fel, pedig az álmok figyelmeztetnek fontosságukra. Mindenki álmodik, még a vakok és az állatok is, mert a képek, és a képekben rejtett üzenetek meghatározzák az emberi sorsot“ – *írod a Harcosok könyvében, majd egy interjúban állítod, egy álmról, egy megálmodott világról szól az erdélyi írói habitus. Tehát az erdélyi író az álom és valóság tereivel játszik?*

Melyik író nem? Csupán a valóságról írni, nemcsak unalmas, hanem hamis is. Csupán az álmokról írni: szép, igaz, de nem teljes az én olvasatomban. Mindigis szerettem a ”mágikus realista“ irodalmat, még mielőtt tudtam volna, így hívják. A szerző, - már aki erre a névre érdemes -, és a mű között csak őszinteség van. A ”valóság“ interpretálható. Én egyaránt érzem magam György Attilának, etruszk fejedelemnek és bolyongó Szindbádnak. Ha nem írnék, ezt lehet, kezelni kéne: de én így jól érzem magam, és a példányszámokból ítélve, olvasóim is...

Melyek azok az álmok, amelyek a sorsodat határozzák meg?

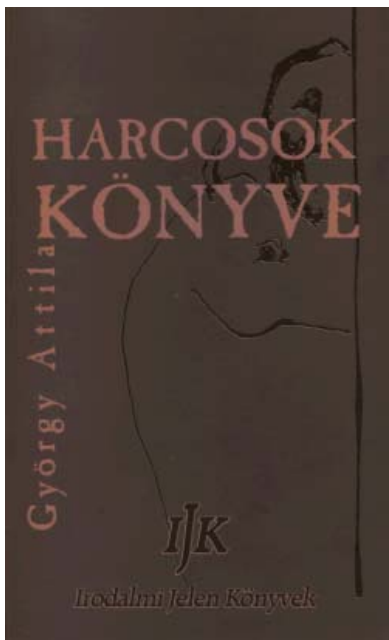
Vannak visszatérő álmaim, és vannak mindig újak. De én tényleg hiszek az álmokban, tudok és szeretek aludni, és aki élete egyharmadát álomban tölti el, az azért figyeljen arra is, mi történik ”ott“. Amúgy ez annyira intim kérdés, hogy nem válaszolok rá. De figyelni elsősorban arra figyelek, ami nem túl homályosan, és egyértelműen működik az álmokban és a ”való“ életben is. Ezek erkölcsi szabályok. Van, amit nem szabad áthágni, életed árán sem.

A Boszorkányok feltámadása című köteted izgalmas traktátus a nőkről, amely a múltba visszatekintve tűzi tollhegyre a veszélyesebb fajtájú nőket, avagy boszorkányokat. Napjainkban ki is az igazi boszorkány? Minden nő boszorkány vagy csak az általad tárgyalt ismertető jelek viselői azok?

A ”minden nő boszorkány“ és ”minden férfi harcos“ lenne most a korrekt, és mindenkinek tetsző válasz. Nem, nem azok. És nem is a legjobbak és legrosszabbak azok. Egyszerűen alkat, születés, genetika kérdése, ki az, és ki nem. Nem minden nőben van egyformán jelen a szexualitás, és nem minden férfiben a hit és az elhivatottság. Sajnos, egyre ritkábban. És akkor még ott lenne az intelligencia, játékoság, kegyetlenség, elegancia, ezer más tényező, ami miatt egy boszorkány boszorkány, vagy egy harcos harcos. Nem mintha én is eleget tudnék erről: de ez eddigi tapasztalataim sommája.

A Boszorkányok feltámadása újrakiadást is megélt, valóságos sikerkönyv. Női olvasóktól milyen visszajelzést kaptál?

Furcsa mód ezt a könyvet férfiakra szántam. Ez benne is van az előszóban. Mély tisztelettel, de nagy

előítélettel írok benne a "boszorkányokról". (Amúgy ez az előítélet nem változott azóta sem, lassan csak "ítélet" lett belőle.) Ehhez képest, a visszajelzések alapján a többségi olvasó fantomképe értelmiségi, harminc körüli nő, ami nem föltétlen jó nekem, de attól tény, és számomra kellemes tény. Így győzik le a boszorkányok az inkvizítort, hiszen "kedvenc bűnöm a hiúság", mondja Lucifer...

A Harcosok könyve *ugyancsak izgalmas traktátus. Úgy érzem, kicsit párja is a Boszorkányok feltámadásának. Azt is megkísérlem, hogy abban hiszel, minden férfi harcos, minden nő boszorkány valamilyen szinten. Jól gondolom-e ezt?*

Persze, hogy párja, yin és yang, fekete és fehér. De azt hiszem, nagyon ritkán találkozik a való életben "igazi harcos" az "igazi boszorkánnyal". És ez bölcsen van így, mert felemészítik egymást. Persze, ez azért nem kevés áldás ebben az ingerszegény világban...

A harcosok kapcsán az igazságot is szeretnéd meghatározni: "a létezés önmagában igazságtalan. Az élet igazságtalanságok sorozata. Csak az maradhat igazságosnak, ki lemond életéről – ez az ember pedig meghal. Az ilyen ember áldozat – az áldozat igazsága pedig semmit nem jelent". Mindenkinek megvan a maga igazsága, mindenki másképp látja ezt a kérdést, van, aki a test örömeiben, van, aki a gazdagságban, van, aki a lelki értékekben. Az író igazsága mi?

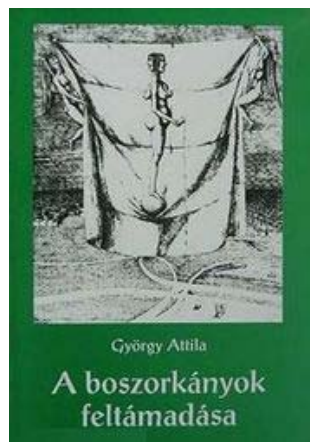
Ha legalább a saját igazságomat maradéktalanul ismerném, lényegesen boldogabb és elvetemültebb ember lennék. Mindenki író és mindenki cserzővarga vagy maffiózó: ember, a saját igazság-felfogásával. Nem hiszek az abszolút igazságban, de hiszek abban, hogy a saját, vélt igazságod mellett köteles vagy, - önmagaddal szemben -, a végsőkig kitartani. Mert így lesz kerek, szép, színes a világ, és ez nemcsak a Jóisten, még Darwin szerint is így van.

Kedveled a történelmi témákat, a múltba visszatekintést, ezt nemcsak a fent említett két köteted, hanem a többi írásod is bizonyítja, mint a Harminchárom, amely egyben családregény is. Kemény téma, sok háttértudást, életpasztyalatot igényel. Mennyi időt vett igénybe a könyv megírása?

Hm... Talán két évet, ahogyan visszaemlékszem rá. Nem szívesen emlékezem, mert életem egy ritka zavaros korszaka volt. Talán ezért is, mert harminchárom, különféle korban élő ember bőrébe kellett bújnom, nekem, aki utálok a színészeket és a szerepjátékokat. Tény és való, rengeteg háttérolvasmányt igényelt, de az alapot hál'Istennek hoztam magammal a családomból, saját belső legendáriumunkból, történész nagybátyámtól. Most, ha lassan tíz év után újraolvasom ezt a könyvet, egyre inkább úgy érzem: kevés benne a fikció, inkább egy másik én, másik harminchárom én beszél belőle. Egyik kedvenc könyvem, bármilyen hülyén hangzik is ez most.

Jelenleg macskákról írsz, a blogodon is olvasható a készülő kézirat. Miért foglalkoztat az a téma? Neked is van macskád, talán ő ihletett meg?

Mindig volt, és mindig is lesz macskám, számomra a macskátlan ember olyan, mint az alkohol- vagy szex-absztinens. Van ilyen, de nem értem meg.

A természet remekművei a macskák, mérnökiileg, biológiailag, érzelmileg csodák. És olyan egyéniségek, ami csak ez emberhez fogható.

A készülő könyv egyébként csak részben szól a macskákról. Pontosabban: a macska benne csak ürügy, hogy megvilágítsa, mennyire szegényes, színtelenebb lenne az életünk e folyamatos baráti kihívás nélkül, amit egy macska jelent a környezetünkben. A macska: titok, barátság, függetlenség, önzés, boszorkányság, harc, nőiesség: minden, amiről eddig is írtam.

A macskás könyvön kívül milyen téma foglalkoztat jelenleg, milyen kötettel leped meg az olvasóidat a közeljövőben?

Ilyenkor azzal szoktam elütni a kérdést: könnyebb egy könyvet megírni, mint beszélni róla. Most is azt teszem, bocsáss meg...

Újságíró, publicista is vagy, hogyan fér meg a két szakma egymás mellett? Mindkettőben ugyanúgy otthon érzed magad?

Mindig azon csodálkoztam, ha valaki "író" és ugyanakkor nem publicista. Érdekes módon, ezt a kétkedést mindig elsősorban "jobboldali" (amúgy ez a meghatározás a mai politikai palettán már rég értelmét veszített), vagy nemzeti kötődésű emberek kapcsán teszik fel. Egyszer nem hallottam, vagy valaki megkérdezte volna Eszterházytól, vagy Konrádtól, vagy Parti Nagytól, vagy sorolhatnám, ha érdemes lenne, hogy miért is ír vérlázító publicisztikákat itt-ott? Pedig azért az se' piskóta, hogy népiesen éljek a szóval, amit ők írtak-írnak.

De ez rendjén van. Ahogyan az is rendjén van, hogy minden író érzékeny a világ, a saját világa, a saját értékrendje vélt vagy valós gondjaira. Krúdy, Mikszáth, Kosztolányi, Márai: iskolapéldái, hogyan lehet valaki elsőrangú író, és felelős újságíró, publicista. Persze, persze, tudom: ma már nem teremnek ilyen emberek. Pedig dehogynem. Annak idején őket sem szerették.

A Székelyföld szerkesztőjeként miként látod, a kortárs magyar prózában van valamiféle kialakuló irányzat, közös nevező, aminek alapján be lehet határolni az írókat?

Maradjon ez a következő nemzedék(ek) irodalomtudorainak dolga, biztos vagyok benne, majd kitalálnak valami szépet és hamisat. Én azt hiszem, jelenleg éppen a sokszínűségünk, és példátlan irodalmi toleranciánk az, ami meghatározó. Nem sok közös van, mondjuk, OJD-ben és Löveteiben, Fekete Vincében és László Noémiben, vagy Molnár Vilmosban és jómagamban... De mennyire szép szöttes lett ebből! Ha valamiért, ezért érdemes, és büszkeség jelenkori erdélyi magyar írónak tudni magam, hogy ezekkel az emberekkel együtt dolgozhatok és élhetek.

József Attila-díjjal jutalmazták eddigi életműved. Mit jelent számodra ez az elismerés?

Őszintén? Hatalmas elégtétel. De ugyanígy el is múlik, egy hónap múlva, ez már nem "tétel", és két év múlva már csak a Wikipédia tartja számon. Tagadhatatlan, hogy az ember ilyenkor kicsit "vízen jár", mint az Örkeny-novellában a szerző, de azért ki kell lépni újra a partra, mielőtt túl mély lenne a víz. Megittam néhány tucat sört, tekintélyes mennyiségű unikumot, kezet fogtam sok-sok emberrel, akinek a gratulációja jólesett: és most arra gondolok, három napja késésben vagyok a megígért recenziómmal a szerkesztőségnek... Mert ez ilyen. Megtiszteltetés, de nem bocsánat az elkövetkezendő munkákért.

JÁSZ ATTILA LÉLEKPÁRA

i/ fehér angyal (Csotvárynál)

Az angyal alszik épp, a híd korlátján.
Szárnyai az ég felé merednek, a mélység fölött, a semmibe.
Minden más valóságos. De ki figyel az angyal mellett
az idős szerelmesekre és mesés környezetükre?

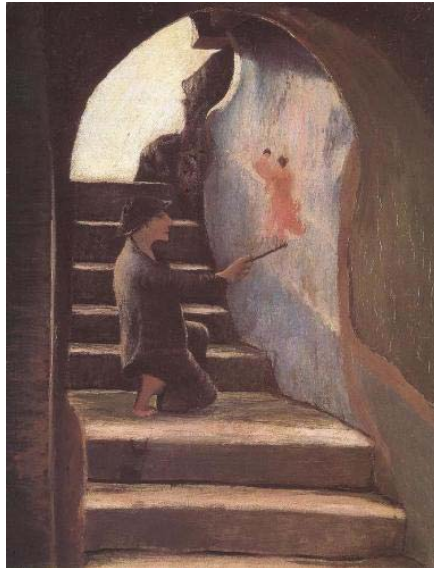
ii/ hajó a fán (Aguirre, Isten haragja)

Ez a történet nem vezet sehová. Az egyetlen valóságos dolog
egy hajó a fa tetején. A pár pillanatnyi jelenetért
a rendező felhúzatott a fára egy több tonnás vitorlást.
Tépett vitorláit ott lebegnek az örült látomásban.

iii/ lélekpára

A lassú vágás bejárhatóvá teszi a tájat. Mintha először látnád azt a részletet a világból, és nem tudnál beszélni. A domb élénkzöld. A völgy kékpárás. A hajnal éles, pontos. Szinte felsért.

iv/ belsőkép

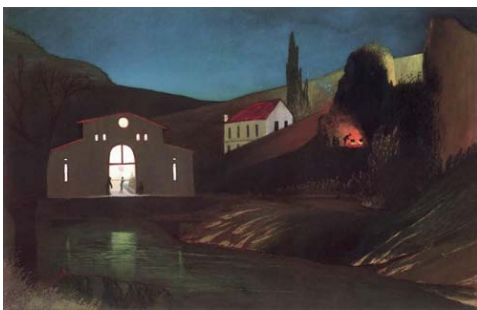
A belső kép egy ajtó. Az első, ami egy hosszú folyosóra nyílik, ahonnan újabb ajtók nyílnak. Lenyomod a következő kilincset, útelágazásra látsz. Mész tovább. Ajtók. Nyílnak, csukódnak.

v/ kristálycukor

A gyöngédség felfoghatatlan jele,
amikor az őszi ablaküvegek között haldokló
legyeket kristálycukorral próbálja
megmenteni. Vagy legalább ír róla.

vi/sötétfény

Gyülekezik a sötétség bennem.
Alig bírom kivárni már,
hogy végre megszülessen.
És helyet adhasson a fénynek.

vii/lassú

Kő szeretnék lenni. Útszéli,
rúgható és kemény. Törékeny, túlérzékeny
és poros, de kő. Kavics inkább, könnyen
gurítható. Lassú kavics. Szinte áll.

A versekhez Csontváry Kosztka Tivadar kevésbé ismert festményeiből válogattunk a Terminartorts webgalériáról

ONAGY ZOLTÁN

A bőség zavara

Misztótfalusi Kis Miklós

Kolozsvárt alussza örök álmát, hogy figyelmeztesse és emlékeztesse a hatalom mindenkori urait, hogyan nem illik, hogyan nem szabad a hatalom féktelen birtokosaként működni.

Betűmetsző. Nyomdász. Gyengém, ha valaki nyomdász. Már Vámos Miklósról is azért figyeltem (Kisfiúk és nagyfiúk, Borgisz 1975, egek!), azóta se múlt el a figyelem, azóta is csak tátom a szám. Szervácrról nem beszélve, aki ráadásul magasnyomó gépmeister. GÉPMESTER! Haláláig ő az egyetlen a kortárs magyar irodalomban, akivel szót válthatok a dursuszról és társaikról, a fabetűk és a plakátnyomás galaktikus titkairól, később a csehszlovák Romayor és Dominant síknyomó (ofszet) gépekről.

Néhány napja hajnali beszélgetést hallok a rádióban egy nyugdíjas kolozsvári kémiantanárnyóval és csapatával, akik több történelmi sír mellett Misztótfalusi Kis Miklós sírját is gondozzák. Ingyen és bérmentve, hazafiúi felindultságból. Olyan szépen beszélt a hagyományörzés

fontosságáról, hogy meghatódtam, azt hiszem. Nem hiszem. Meg voltam hatva. Most is meg vagyok.

Mindez háromszázötven éve történik. Érdemes úgy olvasni. Tóth Miklós iskoláit a szülőfaluban kezdi, 1662-től Nagybányán, 1666-tól pedig Nagyenyeden folytatja. 1677-től lektor Fogarason; innen három év múlva ismereteinek gyarapítása és egy új Biblia nyomásának felügyelete végett külföldre utazik. Teológiai tanulmányok helyett Amszterdamban kizárólag a könyvnyomtatás mesterségét tanulja.

1686-ban kiad egy magyar nyelvű Bibliát, a belőle válogatott zsoltároskönyvet, és külön az Újszövetséget. Gutenberg, az európai könyvnyomtatás atyja közel kétszáz évvel korábban hal meg (1468), megállapítható, hogy a könyvnyomtatás közel sem foglalja el olyan sebességgel és teljességgel az érvényes földfelszínt, mint teszi napjainkban az internet.

Misztótfalusi a magyar nyomdatörténet legkiemelkedőbb alakja, az egyedüli magyar, akinek életműve maga is hozzájárult az egyetemes régi betűművészet továbbfejlesztéséhez. Külföldi tanulmányútja során néhány

esztendő alatt Hollandia legelső betűmetszőjévé küzdi fel magát, aki – saját elbeszélése szerint – a hollandokon kívül lengyel-, svéd-, német-, örményországi, angliai, itáliai és grúziai megrendelők részére metszett latin, görög, héber, német, szír, szamaritánus, kopt, örmény és grúz betűket, s nyomdaművészete híre eljutott a Vatikánba is. Bár az Erdélybe hazatérő betűmetsző tapasztalat és munkaeszköz formájában mindent magával hozott, amivel az itthoni könyvkiadást korszerűsíteni lehetett volna, az itteni elődöktől kényszerűségből örökölt betűkkel készült nyomtatványai elmaradnak az amszterdami kiadványok – például a Károlyi-féle bibliakiadás – színvonalától. Kolozsvári kiadványainak – így a szegedi Egyetemi Könyvtárban őrzött, ma már csak egyetlen példányban ismert *Szakats mesterségnek könyvetskéje* – címlapját sokszor az úgynevezett funkcionális tipográfia jellemzi, máskor a tagolás formáit szívesen alakította valamilyen dekoratív szándék szerint. A szakácskönyvet nyomtató Misztótfalusi elsősorban tipográfus, a „gyomros matéria“ nemigen érdekelte. A *Mentség előljáró beszéde* szerint Hollandiában kárnak tartotta még azt is, „amit kenyérré kellett költenie nyavalyás teste táplálására“, és néha „egy hónapig is bizony bort nem ivott, és minél alábbvaló s olcsóbb eledellel lehetett, olyannal élt, olyan szükön-költő volt...“ (Jakó Zsigmond tanulmánya alapján: Erdélyi féniks. Misztótfalusi Kis Miklós öröksége. [Közread.], bev. tanulm. Jakó Zsigmond. Bukarest, Kriterion, 1974. 546 p.)

1689 őszén hazaindul, 1690-ben Kolozsvárott telepszik le, 1694-ben nyomdát alapít. Haláláig könyveket ad ki, javít, újraköt.

Helyi megrendeléseket követően megbízások érkeznek Lengyelországból, Németországból, Svédországból, Angliából, dolgozik a grúz fejedelemnek, Cosimo de' Medici toscanai hercegnek, a Vatikánnak, a bécsi jezsuitáknak, örményeknek, kínaiaknak is. Az ő nevéhez fűződik az első magyar nyomtatott szakácskönyv kiadása, amely 213 receptet tartalmaz. Életműve része a Janson néven ma is ismert betűtípus.

Cosimo de' Medici Misztótfalusi műhelyében rendeli meg új firenzei nyomdájának teljes betűkészletét. Antikva latin betűin kívül, amit róla neveztek el, megbízást kap egyéb betűtípusok metszésére is. Tervez héber, görög és örmény betűket, ő készíti el az első grúz nyomtatott ábécét.

Mint a református egyház nyomdáinak kezelője, reformigyekezetével, mely szerint az iskolai latin tanítási nyelvet cserélje az egyház magyarra, és *Apologia Bibliorum* című kiadványával maga ellen fordítja az erdélyi református papság és a professzorok nagyobb részét. Ráadásul, minthogy a Bibliában helyesírási és egyéb kisebb javításokat végez, azzal vádolják, hogy annak a szövegét meghamisította. Kora teológusai rossz néven veszik, hogy – a korrektori feladatokat is ellátva – kéziratukba belejavít. Egymás között csak „hitvány vasművesnek“, közönséges nyomdászembernek nevezik, de a jómód miatti irigység is generálja az intrikák sorozatát, amely miatt Misztótfalusi védekezésre kényszerül. Védekezése többet árt, mint használ:

kigúnyolják, házát adóval terhelik, életét katonai beszállásokkal keserítik, a társaságokból kiközösítik.

A folytonos vádaskodások 1698-ban *Mentség* című könyve megírására készítetik, azonban még ebben az évben a zsinat elé kerül, és a zsinat arra kényszeríti őt, hogy *Apológiáját* és *Mentségét* visszavonja.

”Testben és lélekben megtörve“ hal meg, mint mindenki, aki megelőzi a sort, a kort. Ötvenkét évesen hal meg.

Misztótfalusi Kis Miklós, Alsó-Misztótfalu, 1650. ? – Kolozsvár, 1702. március 20., magyar nyomdász, betűmetsző.

Virginia Woolf

A világítótorony olvasata idején mindösszesen annyit tudtam az írónőről, hogy egyetlen napot se járt iskolába, és hogy a férjével egyetlen amerikai kézisajtó (taposó Viktória) birtokában könyvkiadót alapít. A kiadó ma is létezik Hogarth Press néven, olyan különlegesnek ítélt szerzők könyveinek kiadását szorgalmazta, akik eltértek a kor irodalmi hagyományaitól, pl. Gorkij, Freud, Katherine Mansfield, R. Graves, T. S. Eliot, Rilke. De ők jelentették meg angolul Madách Tragédiáját is 1933-ban. Nem volt nyilvánvaló, hogy a primitív kispétes könyvkiadó lényege nem a könyvkiadás, hanem a függetlenség.

Első kezembe került regényéből, a tengerparti ház történetéből (*A világítótorony*), a Mrs. Dalloway köré épített családból se azt fogtam fel, fordítottam vissza a mindennapokra, amit – végeredményben – a regény diktál, hanem a közvetlen családra vonatkoztatható legkézenfekvőbb tételt: ott a cél, a világítótorony, amit hétfőtől hétfőig, hétről hétre meglátogatnának, de a körülmények soha nem megfelelőek. Úgy értettem Virginia

Woolf üzenetét, hogy az álmok, a tervek nem juttatnak el a célig. Nem csak mert így egyszerűbb, tovább lehet lépni, hanem mert a család eredményei ezt fogalmaztatták meg.

Ma már nem tiszta, hogyan mertem a húszas éveimet se érve el Virginia Woolfot olvasni. Tíz évvel később az Orlandótól végem van, mint a botnak. A regény maga derűs, sodor, diskurál az olvasóval, a végén mégis hülyébben csuktam be a könyvet, mint voltam előtte. Minden lényeges sarka túlhajol akkori regiszterívemen. Az ember olvas, és azt reméli, tudja, merre jár, mi tart, meddig tart (mint egy Gárdonyi-regényben). Közel négyszáz éven át követjük Orlando életét, de amikor elköszönünk, harminchat éves, mini-

mum gondot okoz. Gondot az is, hogy előbb beleszeret egy orosz lányba, különféle akadályt képező viharok okán csalódik, aztán mint törökországi angol nagykövet *nőként* (előjel, figyelmeztetés nélkül változik át, mint Kafka hőse) elhajtja a román nagyherceget. Nem kicsi a káosz, de olvasható káosz. A kedves olvasó csak pislog, most akkor mi van? Azt újabb tíz évvel később tudom meg, hogy a regény Orlando-ját Woolf a szerelméről, Vita Sackville-Westről mintázta. A mű Nigel Nicolson angol kritikus, szerkesztő szerint „a leghosszabb és legszebb szerelmes levél az irodalomban“. Na, tessék. A Vita női név. Nem kérdés, aki a ráció felől közeledik, eltéved.

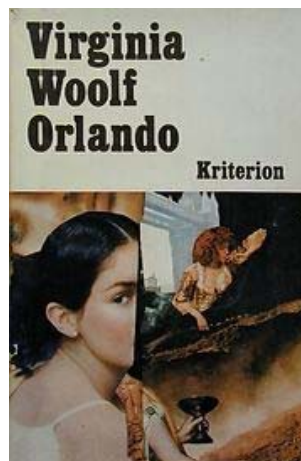
Írónőnk Adeline Virginia Stephen néven születik egy viktoriánus felső-középosztálybeli családban. Huszonkét éves korától publikál. 1912-ben házasságot köt Leonard Woolffal, érzelmi kapcsolat azonban végig nőkhöz kötötte. Közérthetőbben úgy fogalmazható, hogy – férje ellenére – a világ egyik leghíresebb lesbikusa. A férj, Leonard a kezdetektől kiiktatva az asszonyi jóból. A hiányt vélhetőleg hosszú sétákkal és mélyen intellektuális beszélgetésekkel pótolják. A szerető, Vita Sackville-West is férjezett. Viszont a nő férje vállaltan homoszexuális, náluk nyilván elmarad a kiegyenlítést szolgáló pótcselekvés.

„Virginia nemcsak zsarnoki édesapjától szenvedett, de kislány korától 22 éves koráig kénytelen volt eltérni mostohatestvére rendszeres molesztálását is. Mindennek következtében a férfiakkal való együttlét egybeforr a pánikkal, az ürességgel és a rémülettel. ”Amikor néhány napja megcsókoltál, nem éreztem többet, mint egy kő“ – írta egy ízben Leonardnak. Nem csoda hát, hogy amikor az író nő igent mondott az érte mindezek ellenére kitartóan rajongó, sőt a házasság kedvéért ragyogó karrierjét is feláldozó Leonard Woolffnak, egyben évtizedekig tartó önmegtartóztatásra is kényszerítette leendő férjét.“ – hangzik el egy évfordulós szövegben. Megnyugtató, hogy él, élt, élni fog a mindent feladó férfiúi heroizmus, önfeláldozás, szerelmes rajongás.

Virginia Woolf mániás depresszióban szenved húszéves korától. Sikertelen öngyilkossági kísérletekkel a háta mögött, miután az aktuális német bombatámadás lerombolja londoni házukat, 1941. március 28-án az Ouse folyóba veti magát és ott pusztul.

Ha azt mondanám, mindezek mellékes tartozékok, nem számítanak, koncentráljunk az életműre, nem volna igaz. Az irodalom többnyire az életből születik (még Vernénél is kimutattak személyes vonatkozásokat). Ha Virginia Woolf élete nem ez volna, amit megélt, ugyan hol találnánk kulcsot a regények különös hangzásához, rejtélyeihez?

Virginia Woolf, London, 1882. január 25. – Rodmell, 1941. március 28., angol író, esszéista

Mányoki Endre

Szókép

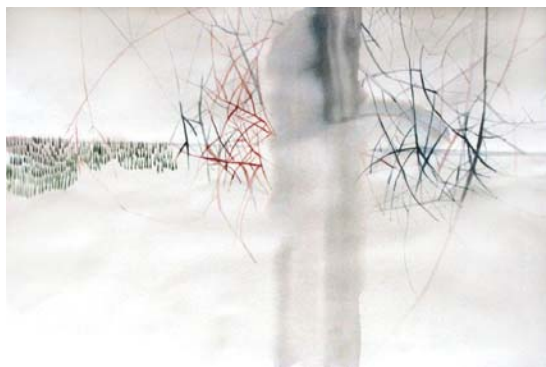
KÉPKOCKÁK AZ ÉN FILMJÉBŐL

KOVÁCS KITTI UNIVERZUMA

Pilinszky János

Halak a hálóban

Csillaghálóban hányódunk
partravont halak,
szánk a semmiségbe tátog,
száraz úrt harap.
Suttogón hiába hív az
elveszett elem,
szűrő kövek, kavicsok közt
fuldokolva kell
egymás ellen élnünk-halnunk!
Szívünk megre meg.
Vergődésünk testvérünket
sebzi, fojtja meg.
Egymást túlkiáltó szónkra
visszhang sem felel;
öldökölnünk és csatáznunk
nincs miért, de kell.
Bűnhődünk, de bűnhődésünk
mégse büntetés,
nem válthat ki poklainkból
semmi szenvedés.
Roppant hálóban hányódunk
s éjfélkor talán
étek leszünk egy hatalmas
halász asztalán.

Csorba Győző

Lélek és ősz

Akvarell-táj kő-lélek márvány-lélek

A márványnak nem árt a pára nem árt a kőnek

Láthat a szem bolyhos kontúrokat zilált

síkokat omlatag szerkezetet: a lélek

kő márvány a lélek a változó évszakra mitse hederít

A lélek évszakai mások a lélek ideje más:

vénebben jár a vén tőkék és fák között

ismeri makacs ritmusuk buzgó rabságuk ismeri

gyámoltalan védekezésük hogy mindenről lemondanak

csak megmaradjanak kopáran szürkén bármiképp

Egy-nyári lepkék bogarak tébolya pezseg mindenütt

a pusztulás előtti láz kavarja-úzi őket

A lélek kő-nyugodt előre s vissza tudja már

lepkék bogarak istene kibén szorozva-osztva

jelen van sorsuk-lényük valahány mozdulása

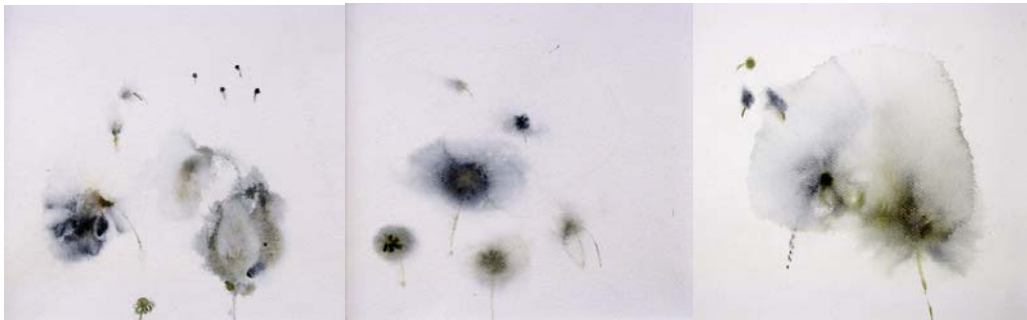
A pára majd fölszáll a lepkék bogarak tébolya kihuny

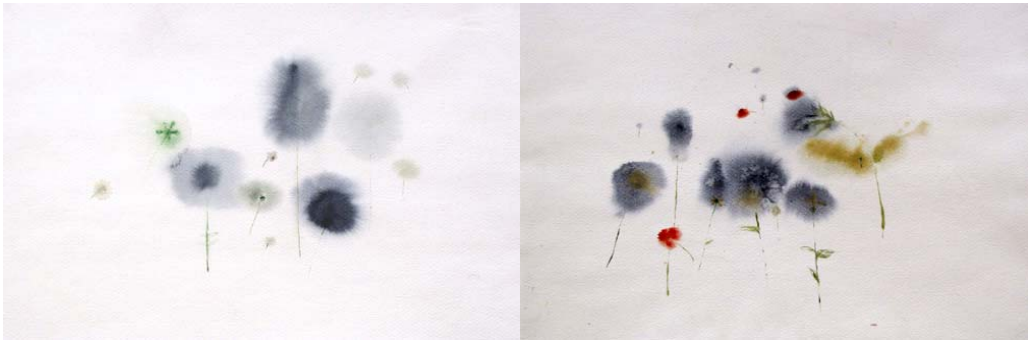
új arcot ölt a táj aztán megint aztán megint

cirmosodik a szem kútja mélyül sötétedik

A lélek kő márvány a lélek szigorú és kemény

legföljebb néhány karcolásnyit változik.

Érzések, rezdülések

Kovács Kitti kiállítása a CD Fű galériában, 2011. március

2007 őszén ismertem meg Kovács Kittit Csongrádon. Félelmet láttam a szemeiben. Két héttel ezelőtt, ezen a helyen jelentette be, hogy én fogom a kiállítását megnyitni. Rendkívül kínosan éreztem magam. Azt kérdeztem tőle: "Hogy hozhattál ilyen helyzetbe?"

Se író, se művészettörténész nem vagyok, ezért ne várjon senki tőlem képelemzéseket. Csak azt mondhatom, amit gondolok.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 - huszonnégy képkocka kell egy vetített film egyetlen másodpercéhez.

Nem is olyan régen, saját munkáim kapcsán azt a kifejezést használtam: "Én-Univerzum". Most Kovács Kitti Univerzumában vagyunk.

Ha azt a bizonyított tényt vesszük alapul, hogy emberi lényünk minden egyes pillanatot rögzít az életünkből, akkor azt is állíthatom, hogy most Kitti filmjének egyes képkockáit,

lenyomatait láthatjuk. Természetesen más eszközökkel is rögzíthetünk egy pillanatot, például egy fényképezőgéppel, de Kitti nem dokumentálni akart, hanem közölni valamit.

Mit látunk valójában a képeken? Tájképfestészetet, vagy egyszerűen csak a természethez való vonzódást? Azt bizony állíthatjuk, hogy munkáiban Kitti a természetes eredetű anyagokhoz kötődik leginkább. De ha nem tájképfestészet, akkor talán absztrakt ábrázolást látunk?

Sokan azt gondolják, hogy az absztrakt festészet a XX.század találmánya. Hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy a leginkább köztudatban lévő, ősi barlangfestmények figuráit megelőzték az amorf absztrakt ábrázolások. Csak a mi XXI.századunkban van más olvasata ezeknek a formáknak. Hol van a fejlődés, ha a több ezer éves jelképeket is csak egy szűk réteg tudja értelmezni?

Hogy miért mondom ezt? Azért, mert nem figurákat, tájképeket, vagy bármi kézzel fogható dolgot látok a képeken, hanem érzéseket. Kitti lelkének, apró rezdüléseit láthatjuk. Kitti a reggeli teázgatásnál, Kitti ábrándozik, Kitti az esti borozgatásnál hahotázik, Kitti a művésztelep fűvében hempereg, majd fest. Kitti kuncog, szomorú, boldog.

1950-60 években Yves Klein emberek testéről, főleg nők testéről készített lenyomatot.

„Csak gyűlöletet érzek minden iránt, ami engem alakított, és megkísérel még mindig alakítani; szerencsére sokat álmodom. Hosszú, szép álmok ezek, körülöttem minden átalakul,

vagy inkább én alakítok át mindent, és minden jó lesz, szép és igaz... az emberek, a házak, a levegő...” (1952 előtt)

„Most értem meg, hogy a monokrómiák ezeknek a pillanatnyi állapotoknak a szellemi lenyomatait, éppen úgy, ahogy a modelljeim testének a lenyomata a hús nyoma. De lehetnek-e a természet pillanatnyi állapotának lenyomatait? - Kimegyek. Egy perc alatt a folyó partján vagyok, a káka és a nád között. Mindenre festéket spriccelek, és a szél, meghajlítva a gyenge szarát, könnyedén és finoman vásznamra hozza, melyet szabadon odatartok a zúgó természetnek: így kapom a növényvilág lenyomatát. Aztán esni kezd, enyhe tavaszi eső: átengedem vásznamat az esőnek, és megtörtént; megvan az eső lenyomata! Egy atmoszférikus esemény jele! (1956)

(Yves Klein - Naplójegyzetek)

Ma már bizonyított tény, hogy az ember halálakor 21 grammot veszít testének súlyából, amire azt mondhatjuk: lélek. Mennyire apró, testünk többi részéhez képest, és milyen hatalmas erő lakozik benne! Mennyivel egyszerűbb dolgunk volna, ha kiléphetnénk testünkéből, és lenyomtathatnánk az érzéseinket, mint Yves Klein az emberi testeket. De az Isten, a teremtő, vagy egyszerűen az evolúciós fejlődés nem volt ily kegyes hozzánk - ám a kezünkbe adott valamit helyette, amit úgy hívunk: művészet.

Most Kovács Kitti Univerzumában és filmjében vagyunk.

Nagy merészség, önmagunkat, érzéseinket másoknak megmutatni mondhatom.

”Egyet soha nem szabadna művésznek elfelejtenie: hogy szemedet, szádat és orrod szülődtől örökölted, de van valami, amit nem örököltél senkitől - ezt a valamit, ezt a mindent, amit így mondasz: Én.“ (Karinthy Frigyes)

A világ - a művésznek - akkor kezdődött, amikor ő született, ez a Szó. Nincs apja, nincs anyja, nincsen fajtája, nemzetisége.

Most 2011 van. Boldogságot és barátságot látok Kitti szemeiben. Örökre eltűnt a Félelem.

Bartus Ferenc

KOVÁCS KITTI

1988. 11. 24., Budapest

Tanulmányok:

2007 - Magyar Képzőművészeti Egyetem, festőművész szak (mester: Nagy Gábor)

2003 - 2007 II. Rákóczi Ferenc Gimnázium, rajz tagozat

Kiállítások

2011. március - CD FŰ galleria, Budapest

2009. május - A RÖG csoport Tizenkétszemközt című kiállítása, Szolnok, művésztelep

2009. április - Magyar Képzőművészeti Egyetem kiállítása, Fővárosi Állatkert

2009. április - Tavasz kiállítá, Budapesti Műszaki Egyetem kollégiuma

2009. március - Nők Kastélya kiállítás, Gödöllő, Királyi Kastély

2009. március - Csongrádi művésztelep állandó kiállítása

2009. február - Áll a bál, Cékl'art - AKKU

2008. December - Ji King, Magyar Képzőművészeti Egyetem

2008. október - Neonardo Divatperformansz, Fészek Kert

2008. szeptember - Művésztelepi Kiállítás, Csongrádi Galéria

2008. június - Picasshion Divatperformansz, Collegium Hungaricum, Berlin

2008. április - Műemlékvédelmi világnap kiállítása, Corvinus Egyetem kollégiuma

2008. március - Made in Hungary+med, Gödör Klub, Budapest

2008. február - Fotogrammok, Magyar Képzőművészeti Egyetem

2007. október - Picasshion Divatperformansz, Fészek Kert

2007. június - Vár-tér, Makris Agamemnon műtermében, Budapest

Díjak, ösztöndíjak

2008/2009 - Segíthetek? MOL Tehetségkutató program, művészeti kategória

2007 - II. Rákóczi Ferenc emlékérmé

2006/2007 - Segíthetek? MOL Tehetségkutató program, művészeti kategória

Identitás és tolerancia

GreCsó Krisztián *Mellettem elférsz* című regényéről

A kudarc sokszor identitásvesztéssel, de legalább elbizonytalanodással jár. Nem új felismerés, elsőként mégis ez jut eszembe GreCsó Krisztián új regénye kapcsán. Meg az, hogy ha valakit nem győzött volna meg GreCsó még arról, hogy komolyan érdekli az identitás szépirodalmi elbeszélése, akkor *Mellettem elférsz* című regényével végre megteheti. Hiszen a korábbi *Tánciskola* is hasonló kérdéseket feszegetett, azzal a különbséggel azonban, hogy ott az identitás kérdése elsősorban nem családi, hanem élethelyzetbeli és szinkrón generációs kontextusba ágyazódott. A *Mellettem elférsz* problémafelvetése azonban a szinkrón generációs kérdésektől független, ám biológiailag és szociokulturálisan a családjától függő egyén identitástörténetének a regénye. De az említett kérdés mellett még legalább három problémát érintő határozott állásfoglalását vélem jelentősnek: az első azzal a gondolattal kapcsolatos, mely szerint a megismerés érdekében tett erőfeszítéseknek terápiás hatásuk van, a második azzal, hogy a megismerés révén újjáépülő személyiség biológiai és szociokulturális gyökerei felvállalásával azonos, a harmadik pedig azzal, hogy az ily módon felépített személyiség legfontosabb komponense a tolerancia. A továbbiakban ezek mellett szeretnék érvelni.

A *Mellettem elférsz* narrátorának identitáskrízisét nem, vagy nem elsősorban a pusztai telepről a nagyvárosba, Budapestre szakadt vidéki kisebbség-érzés táplálja. Akár erre is gondolhatnánk, hiszen a regény lapjain igen hamar előkerül a pusztai származás említése: "Egy telepen születtem, pusztai telep, nem messze a falutól. A telepek akkoriban tűntek el, olvadtak be, mikor én voltam gyerek. A telepeknek a nyolcvanas évek közepére vége lett, én meg eljöttem, és sokféle helyet kipróbáltam, mielőtt idejöttem a kerületbe." (17.) Noha a telepi gyökereknek és a környezetét meghaladó képességei tudatára ébredő személyiségnek alapvető szerepe van az identitás-komponensek alakulásában, az elbizonytalanodás okozója és a családtörténet kinyomozásának ösztönzője egy jóval elementárisabb emberi kudarcélmény: szerelmi csalódás. A zuglói okmányirodában dolgozó narrátort a regény első lapjain ugyanis arról informálja egyik kollégája (mint utóbb kiderül: maga a csábító), hogy barátnője más férfival csalja. A maga rövidegében és tárgyilagosságában kegyetlen szakító üzenet csak ezután érkezik: *Meguntam a barátkozást... ne haragudjál, lett az Iván.* A narratori identitás elbizonytalanodásával és helykeresésével kapcsolatos regénybeli passzusok – "tisztába akarok jönni magammal" (7.), "A helyemet keresem"

(8.), "keveset tudok magamról [...] tényleg nem sokat tudok" (10.) – tehát ehhez az eseményhez köthetők, noha az ok-okozati viszony nem mindig egyértelmű, mivel Grecsó az idősíkok folyamatos váltogatásával játszik.

Az már csak az események szerencsés egybeesése, hogy a narrátor épp a csalásról való értesülés napján találkozik a kerületi lap szerkesztőjével, és felajánlja, hogy tárcát ír az újságba nagybátyjáról. A családtörténet felfejtése szempontjából az is a véletlenek egybeesésének köszönhető, hogy a cikk révén olyan családi féligazságokra derül fény, amelyek később nyomozásra készítetik. A szakítás napján azonban apai nagyanja önéletírásához menekül: "A második oldalt bogarásztam, mikor rájöttem, hogy a nagymamám írta, apám édesanyja – ez az önéletírása. Jórészt az ifjúságáról szól, évekkkel ezelőtt adta ide, megkért, hogy gépeljem le, tudok tíz ujjal, hamar megleszek vele. Elfelejtettem. Milyen rosszul eshetett neki! Ritkán járok haza, és ha véletlenül hazatévedtem, akkor sem hozta szóba soha. Kinyitottam. Nehezen betűztem ki az írását, máskor gyorsan föladtam volna, de most jólesett foglalkozni vele, megnyugodtam tőle, elmúlt a fájás a gyomromban. Hajnalra kétszer végigolvastam, másodszorra már élveztem is." (16.) Az olvasás tehát gyógy mód, a felejtés eszköze az éppen adódó élethelyzetben. Ehhez folyamodik a szakítás másnapján is: "Nem hívtam föl Helgát. Otthon Juszti mama írását olvastam megint. Amikor a végére értem, kezdtem előlről, mint valami szent szöveget, melynek nem az értelme fontos. Olvasás közben figyeltem magam, hol dobog jobban a szívem, melyik részt unom, mely mondatoknál szorul a torkom." (17.) Noha itt még nem a szöveg jelentése, hanem hatása a fontos, a későbbiekben elsősorban az önéletírás tartalmának lesz szerepe. A regény narrátora ugyanis Juszti mama írásából próbálja kihámozni, a visszaemlékezésekkel és a családi szóhadgyománnyal szembesíteni azokat a tényeket, legendákat, féligazságokat, amelyekből a családtörténet táplálkozik. Az olvasás, majd később a családtörténet homályos pontjainak a felderítése érdekében tett erőfeszítések terápiás funkciója mellett szól az a tény is, hogy a történetmondás szempontjából a későbbiekben nincs releváns szerepe a regény eleji szakításnak.

A gondolat (mely szerint a megismerés révén újjáépülő személyiség biológiai és szociokulturális gyökerei felvállalásával azonos) igazságát azért érzem rendkívül fontosnak, mert a regény kontextusában a kudarc elbeszélhetőségéről is szól. Ha pedig elbeszélhető, akkor fel is vállalható és szembesíthető a hasonló élményeket elkendőző sikerorientált 21. századi társadalom értékrendjével. Márpedig kétségtelenül kisiklott életpályák sorozatáról van szó ebben a biológiailag sem "túlélésre" hivatott családban: "Márton tata és Juszti mama baja bennünk futott össze, akkoriban mondta egy szegedi kutatóorvos, isteni tesztcsalád vagyunk, ritka az ilyen kedvezőtlen génállomány." (118.) A kedvezőtlen génállománynak, az adott szociokulturális környezetnek vagy épp mindkettőnek tulajdonítható, hogy kivétel nélkül sikertelen élettörténetek sorakoznak a regény oldalain: Juszti mama és Márton tata, az apai nagyszülők még csak nem is sejtik, hogy a gének és a távoli jövő bizonyos szempontból megcsalják őket. Az apai nagyapa testvéréből, Benedekből valójában soha nem válik a család példaképének tekinthető, és a telep környezetből való kitérés lehetőségét bizonyító pannonhalmi szerzetes, csupán szerzetesrendi konyhaszolga ideig-óráig, aki a telepre való visszatéréssel homoszexuális hajlamainak enged, végül pedig beleőrül

partnere elvesztésébe. Az ifjabbik Mártonnak, a narrátor nagybátyjának sem sikerül kitörni környezetéből. Otthagyja a műszaki egyetemet, vasutas jegykezelő lesz belőle, végül pedig alkoholizmussal, játékszenvedéllyel és szintén örülettel végzi. Az elbeszélő apja is, nagybátyjához hasonlóan, a szentesi elmeosztályon fejezi be pályafutását. "A férfiak szerencsétlenek voltak mifelénk" (44.), mondja a narrátor. Ennek a szerencsétlenségnek azonban, a kedvezőtlen génkészleten, a "család kínos idegbetegségén" (169.) túl a közvetlen telepi környezet az okozója: "...apámék éppen olyan szerencsétlenek voltak, mint mások. Nem jobban, nem kevésbé. Miért lógtak volna ki a mezőnyből? Nem lógtak, annyira bolondok voltak, mint mindenki más. Éppen ez: a sérelmeik, ostobaságuk, pitáiáner önzőségük tette hasonlóvá őket a többi telepi emberhez." (161.) A családtörténetet feltáró nyomozómunka tehát végső soron azzal a felismeréssel jár, hogy a narrátor maga is cipeli azokat a kudarccokat, amelyeket a családi génállomány és tágabb környezete rátestált.

A regény utolsó története az anyai nagyapáé, Domosé. Ő az 1950–1960-as évek Budapestén építkezési állványozómunkásként dolgozik, közben pedig beleszeret egy fővárosi polgárlányba. A lány azonban nem tudja felvállalni szeretője paraszti származását, és végső soron egy másik férfi mellett dönt. A regény utolsó lapjain Grecsó bravúrosan állítja párhuzamba az ötven évvel korábbi és a jelenben történő eseményeket. A narrátor ugyanazon az utcasarkon vár egy lányra, ahol néhány évtizeddel korábban nagyapja hiába várta szerelmét. A családi történetek öröklődésének ismeretében vajon milyen eredménnyel? Az olvasó döntésére bízott nyitott, új lehetőségeket felkínáló kérdés marad a regény végén: "Ránéztem az órára. Már tíz perccel elmúlt öt, Juli sehol. Domosra gondoltam, hogy vár, és Éva nem jön. Erőnek erejével elhajtottam az emléket. Ez a most, és én vagyok itt. Tizenkét perccel múlt öt, Juli sehol. Vajon Domos meddig várt?, jutott eszembe. A pincér kilépett a kávézó teraszára, körbenézett, visszament. Negyedórával múlt öt." (287.)

A lány valójában egy futó kaland során megismert prostituált, akivel később pincérlányként találkozik a narrátor. A személyéhez kapcsolódik azonban az egyetlen olyan regénybeli paragrafus, amely egyértelmű magyarázatot ad a regény címének jelentésére. A megismerés során birtokba vett, elfogadott és felvállalt családtörténet a személyiség nyugodt, önbizalmat adó magára találásának a tényével válik azonosossá ebben a bekezdésben: "Nem értem, amiket gondolok, csak úgy gondolom, folyamban, néha ki is mondom, *mellettem bárki elfér*. Vagy bármi. Egy kövér, kocka alakú embert képzelek el, ahogy kitölti a saját kockáját, nincs mellette hely, minden az övé. A pillanat, a tér, a lehetőség. Most a pincérlányra gondoltam, hogy nem is tudom a nevét. Nemcsak a múltnak kéne elférnie mellettem, ez jutott eszembe. Meg hogy mit szólna hozzá a lány, ha ezt mondanám neki. Hogy ő mellettem elfér. Még jobban félne tőlem, futóbolondnak hinne. Meg kell értenie, bennem nincsenek előítéletek..." (277.)

Mellettem elférsz. Szövegkörnyezetétől függetlenül is a legtoleránsabb mondat, amit az utóbbi évek kortárs magyar irodalmában olvastam.

Török Zsuzsa

Grecsó Krisztián: *Mellettem elférsz.* Budapest, Magvető, 2011.

A klarissza nővér és az acélpüspök

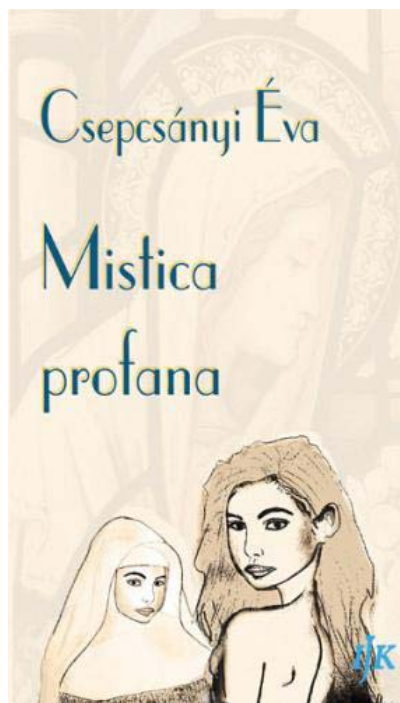
Csepcsányi Éva *Mistica profana* című regényéről

Ha a regény történetét szárazon elmondanánk, a vallásos emberek valószínűleg felhúznák szemöldöküket, ha pedig a sikamlósabb részleteket is kiragadnánk, a kevésbé vallásosak is meglepődnének. Többet elárul azonban a lényegből, ha azt mondjuk: egy fiatal lány keresi az útját – az egyetemen, a szerelemben, barátok és országok között.

A főhős tipikus, útját kereső fiatal lány, Hedvig, akinek a lelki vívódásaiba is belepillanthatunk. Megismerhetjük legbelsőbb vágyait, belehallgathatunk imáiba, gyónásába, hiszen ezeket a titkokat még az egymáshoz közel álló, őszinte lelki életet élő emberek sem osztják meg barátaikkal, olyannyira csak az illetőre és Istenre tartoznak.

De a történetnél mélyebb rétegei is vannak a könyvnek. A házasság felbomlása mögött felbukkan a vágy egy másfajta élet után. Hedvig gyönyörű és okos, alkalmas anya- és szeretőszeretetre egyaránt, ugyanúgy, ahogy a "kitörésre" és a magányra. Ő azonban kezdettől Istennek szeretné szentelni az életét, még ha ez ma, a könyvbéli és a könyvön kívüli jelenben nem is divatos. Olvasóként inkább megértéssel, mint meglepődéssel követjük a hősnőt, aki hibákkal és zsákutcákkal teli útján jut el végül oda, hogy megvalósítsa saját maga választotta életét – egy kolostorban.

A mellékszereplők karakteresek: a jószágos ferences lelkiatya, a vonzó, válófélben lévő tanár, a nagy Ő (aki történetesen pap), a viháncoló barátnők és a komoly professzorok. A dialógusok hol az élőnyelvhez közelítenek, hol a magas irodalmi szövegek stílusához. A nevek többnyire kifejezőek, a Krakkóba költöző Hedvig neve egyértelmű utalás a Lengyelországba házassodott magyar királynéra, mikor pedig a hősnő Egerben egy radikális körbe kerül, feltűnően ősmagyar neve van minden jelenlévőnek, mintha a név magában hordozná a sorsot. A baráti párbeszédekben felmerülő társadalmi-politikai problémák többnyire aktuálisak, ha olykor kissé didaktikusak is, illetve nem minden elmondott részlet releváns a történet vagy a hősnő szempontjából. Érezhető stílusbeli különbség a regény kezdete és zárata között, és nemcsak a könnyed kollégiumi civódás és a lelki feszültség témái közti eltérés miatt, hanem az alakok élőszerűségében is.

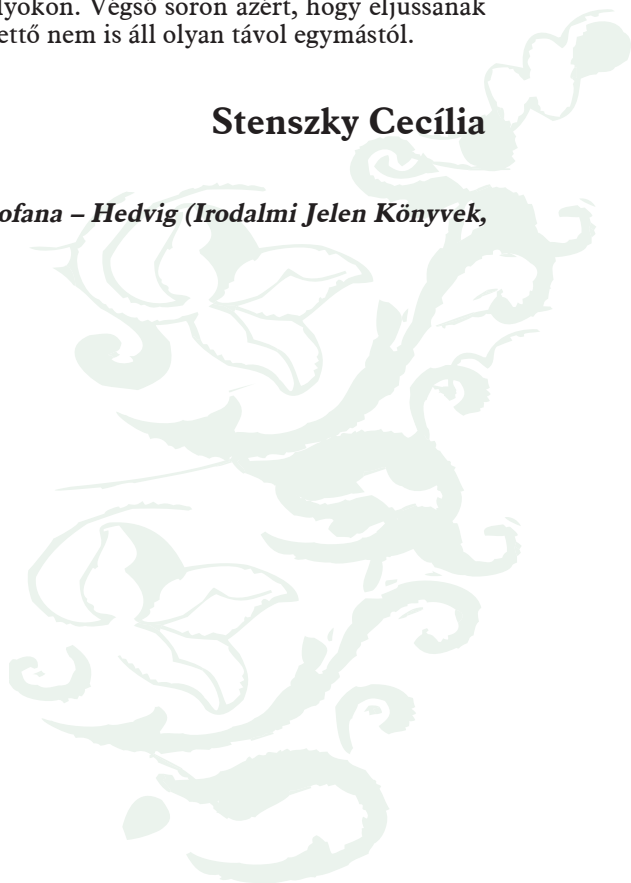
A regény fő cselekménye mellett a mellékszálak is kidolgozattak, főleg a történelmi betétek és az álmok, melyek belecsempészik a regénybe a címben ígért misztikát. Ilyen például Hedvig királynő története, a már-már jelenéssé váló látomások.

Marek, az egyházi hivatásról lemondó, majd ismét a reverendát választó egykori férj a könyv utolsó oldalán találkozik volt feleségével, akivel szerelmük csak az egyházi szolgálat vállalásában teljesülhetett csak be. A sodró, élénk elbeszélőstílus átütő őszinteséggel párosul, mely hitelessé teszi a hajmeresztő eseményeket is: Hedvig homoszexualitással való sokkoló találkozását, felülkerekedését a testi vágyakon, lemondását a karrierről a szigorú kolostorbeli életért.

A *Mistica profana* apró csiszolatlanságai ellenére meggyőző vallomás az önmagunkhoz való hűségről; időszerű kérdéseket felvető mű az útkeresésről, a hitről és a nemiségről, mely az Egyházat nem lejárhatja, hanem feltárja. Legfőképpen azzal, hogy hitelesen mutatja be: az Egyház is emberekből áll, akik, ha őszintén keresnek, némi égi segítséggel bár, de képesek túllépni a földi akadályokon. Végső soron azért, hogy eljussanak önmagukhoz és Istenhez, s e kettő nem is áll olyan távol egymástól.

Stenszky Cecília

Csepcsány Éva: Mistica profana – Hedvig (Irodalmi Jelen Könyvek, 2011)

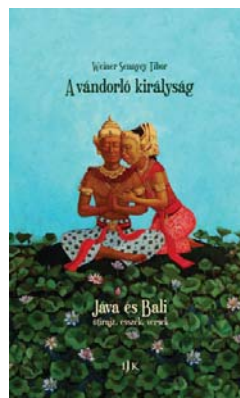
Irodalmi Jelen Könyvek

Weiner Sennyey Tibor:

A VÁNDORLÓ KIRÁLYSÁG

„A költők magukat értelmezik jógiként. Jógájuk nem más, mint a költészet. A kalangwan, vagyis a szépség által verseikben a langóállapot elérését kísérelték meg. A langó extázis. Ez azonban nem a mostani, nyugati világban ismert mámor, hanem a misztikusok extázisa, a szépség élményében feloldódó én öröme. A költők célja – s ez különösen Mpu Kanwa Ardzsúna esküvője című művéből ragyog felénk – eredetileg az volt, hogy a szépség révén és hatására létrejövő extázis, öröm, derű által minden szépre felhívják a figyelmet, és a végtelen szépség végül úgy szikrázson a költemény befogadója felé, amilyen a valódi arca: Egyként. A közös, örök Egyként. A kawi költők költeményeinek legmélyén azt találjuk, hogy minden, ami szép: az Egy. Minden, ami van, az Abszolút végtelen alakjainak megnyilvánulása.

Költő az, aki saját maga és hallgatói számára képes látni és láttatni ezt a világot úgy, hogy az ember és természet viszonya helyreáll a szépségben megjelenő örök és közös egy megtapasztalása által. A költészet a Kozmosszal való közösség feltárása. Ez a kawi. Ez az, amire emlékeznünk kell.“

Szerkesztőség
és kiadó:
310085 Arad,
Eminescu utca
55–57. szám,
tel.: 0040/257/
280-751, 0040/
257/280-596
(fax),
http://
www.irodalmijelen.hu,
ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Munkatársak:

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Mányoki Endre, Weiner Sennyey Tibor (Vers),
Onagy Zoltán (Próza), Boldog Zoltán (Kritika, Interjú),
Laik Eszter (Helyszíni tudósítás), Szöcs Tekla (Fotó).
Olvasószerkesztő: Hudy Árpád
Lapszerkesztő: Bege Magdolna

Kiadja
az Occident Média Kft.

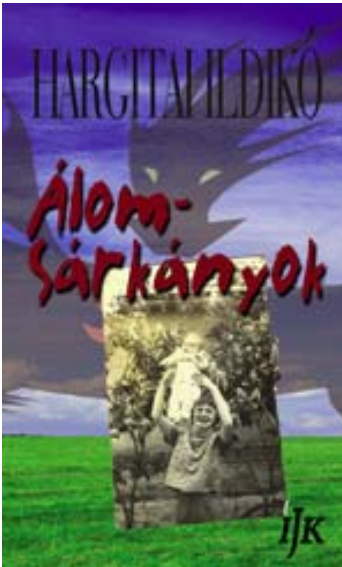
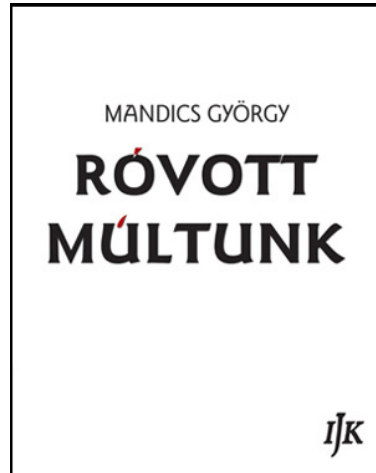
Igazgató: Szőke L. Mária

Irodalmi Jelen Könyvek

Mandics György

RÓVOTT MÚLTUNK (I-II)

Mióta használja a magyarság a rovásírást? Mennyiben egyezik az a germán rúna-írással, van-e föníciai „elődje“, vagy azoktól teljesen független, az esetleges egybeesés vagy hasonlóság a véletlen műve? Terjedelemre is tekintélyt parancsoló munkát vehetnek kézbe az olvasók, akik közül nem kevesen alighanem csak hallomásból tudnak a rovásírásról. A szerző több évtizedes munkával összegyűjtött hatalmas anyag birtokában, rendkívül tekintélyes, a rovásírás-kutatás egész múltját és eredményeit összegező könyvésztre támaszkodva, saját kutatásait, véleményét is hozzáadva igazít el a rovásírás (a kívülálló által valószínűleg nem is sejtett mélységű) rejtelseiben.

Hargitai Ildikó

ÁLOMSÁRKÁNYOK

A szerző első regényében „teljes fegyverzetben“ áll ki az irodalom porondjára, meglepően biztos érzékkel vezeti olvasóját két, helyenként kimondottan egzotikus, máshol nagyon is hétköznapi történeteket felvonultató, érdekfeszítő, drámai fordulatokkal élő cselekményszálon, míg végül a párhuzamosnak, össze nem tartozónak tűnő történeteket mesterien egybefonja. A boldogságkeresésről szól ez az őszinte könyv.